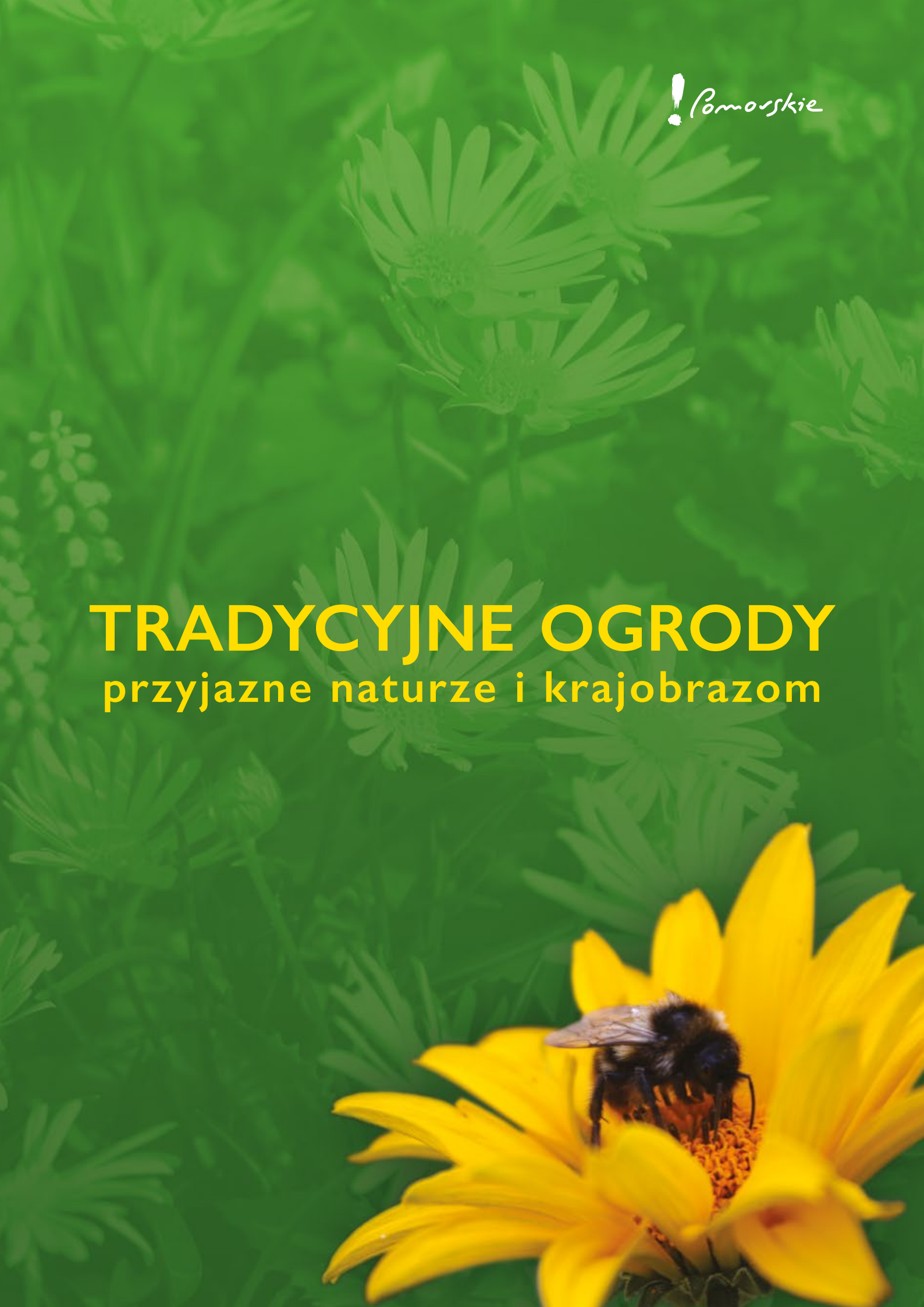

! Pomorskie

TRADYCYJNE OGRODY

przyjazne naturze i krajobrazom

SPIS TREŚCI

WSTĘP Jak stworzyć ogród przyjazny naturze?.....	1
DOBRE, BO POLSKIE! Gatunki rodzime w ogrodzie.....	2
JAK ZAPROSIĆ ZWIERZĘTA DO OGRODU?.....	4
Owady zapylające.....	4
Ptaki.....	8
Jeże i nietoperze.....	10
Woda w ogrodzie.....	12
SPRZYMIERZEŃCY OGRODNIKA Biegające i latające środki ochrony roślin.....	15
ALTERNATYWA DLA TRAWNIKA Czy wszystko i wszędzie musimy kosić?.....	18
OCHRONA KRAJOBRAZU Tradycyjne ogrody wiejskie.....	20
OBCYM WSTĘP WZBRONIONY Inwazyjne gatunki roślin.....	23
ALFABETYCZNY SPIS ROŚLIN	25
ZRÓB TO SAM Projekty budek lęgowych i schronów dla zwierząt.....	35
DOBRA PRAKTYKA OGRODNIKA-PRZYRODNIKA Kalendarium prac w ogrodzie.....	42
LITERATURA.....	44

WSTĘP

Jak stworzyć ogród przyjazny naturze?

Tradycyjny ogród stworzony w zgodzie z naturą jest miejscem przyjaznym nie tylko człowiekowi, ale także roślinom i zwierzętom. Wyrasta on z naturalnego krajobrazu, wykorzystując specyfikę siedliska i gatunki właściwych mu roślin. Współczesny ogród wcale nie musi składać się z wypielegnowanych trawników, posadzonych w równych rzędach iglaków i nowoczesnych, efektownych odmian roślin kwiatowych. Można natomiast osiągnąć ciekawy efekt czerpiąc pełnymi garściami z bogactwa, które jest tuż obok nas. Jeśli wkomponujemy ogród w otaczający nas krajobraz, stanie się on jego częścią i zyska równowagę właściwą ekosystemom naturalnym i półnaturalnym, polegającą na właściwym układzie wszystkich ogniw łańcucha pokarmowego, czyli roślin, roślinożerców i drapieżców. Ogród taki łatwiej radzi sobie w niesprzyjających warunkach klimatycznych, jest tańszy w utrzymaniu oraz jest przestrzenią przyjazną dla jego użytkowników i miejscem życia wielu gatunków zwierząt, będących sprzymierzeńcami człowieka w walce ze szkodnikami.

Co zatem należy zrobić, by stworzyć ogród przyjazny naturze? Przede wszystkim rozejrzyjmy się dokoła i skorzystajmy z wzorców, jakie daje sama przyroda. Ogród przy-

jazny naturze można stworzyć nawet na niewielkiej powierzchni. Ważne jest, aby był on zróżnicowany i posiadał wiele nisz ekologicznych, dzięki którym w naszym ogrodzie zapanuje bogactwo gatunkowe. Ogród złożony tylko z trawnika i przycinanych iglaków to ekologiczna pustynia. Nie ma w nim miejsca dla owadów żywiących się pyłkiem i nektarem roślin, a co za tym idzie nie będzie w nim ptaków. Urządzając ogród skomponujmy zatem roślinność tak, by była ona wielowarstwowa i różnorodna. Im więcej gatunków roślin posadzimy, im bardziej będą zróżnicowane pod względem barw, kształtów i pory kwitnienia, tym większa będzie baza pokarmowa i obfitość schronień dla zwierząt.

Zadbajmy również o tradycję miejsca! Współczesne aranżacje często zatracają odrębność regionalną, przez co nasz krajobraz ulega unifikacji i jest po prostu nudny. Wykorzystajmy zatem w ogrodzie materiały naturalne, pochodzące z naszego regionu oraz posadźmy gatunki rodzime.

Pomocą w kształtowaniu tradycyjnych ogrodów przyjaznych naturze i krajobrazom niech stanie się niniejszy poradnik, który pokazuje, jak w łatwy i tani sposób możemy zwiększyć różnorodność biologiczną w krajobrazie zurbanizowanym.

DOBRE, BO POLSKIE!

Gatunki rodzime w ogrodzie

Czy można stworzyć ogród oparty wyłącznie na gatunkach rodzimych? Oczywiście, że tak! Lokalna szata roślinna oferuje nam przeogromne bogactwo barw, form, zapachów i okresów kwitnienia roślin. Jeśli nie chcemy rezygnować z roślin egzotycznych w ogrodzie, to przeplećmy je nasadzeniami roślin rodzimych lub zwyczajnie, dajmy im wyrosnąć tam, gdzie chcą i pozwólmy, by nasz ogród sprawiał nam co roku nieoczekiwaną niespodziankę. Komponując ogród warto dostrzec urok i korzyści, jakie płyną z roślin występujących dziko w przyrodzie. Gatunki rodzime doskonale aklimatyzują się w warunkach ogrodowych, są przystosowane do naszego klimatu, bardziej odporne na choroby i szkodniki oraz, co najważniejsze, są błyskawicznie akceptowane przez zwierzęta, które są naszymi naturalnymi sprzymierzeńcami w ochronie roślin. Gatunki rodzime przyciągają też do naszego ogrodu licznych zapylaczy.

Jeśli zakładamy ogród od podstaw, spróbujmy zachować fragmenty naturalnych siedlisk i gatunków z nimi związanych. W ten sposób, w zależności od miejsca, w którym położony jest nasz ogród, możemy w bezkosztowy sposób zaaranżować naturalne oczko wodne, barwną łąkę lub mu-

rawę kwietną oraz zachować naturalne zadrzewienia lub zakrzewienia. Zabieg taki sprawi, że nasz ogród będzie bardziej odporny na choroby i szkodniki.

Komponując gatunki ozdobne z rodzimymi sprawimy, że ogród doskonale wpisze się w krajobraz, zachowując tożsamość regionalną i będzie on korzystny dla przyrody. Dlatego w ogrodzie przyjaznym naturze nie może zabraknąć rodzimych drzew i krzewów dających schronienie i pożywienie zwierzętom. Zakładając rabaty kwiatowe, wykorzystajmy bogactwo barwnych gatunków rodzimych i połączmy je z gatunkami ozdobnymi. Możemy również zrezygnować z tradycyjnego trawnika na rzecz łąki lub murawy kwietnej.

Gatunki rodzime są obecnie łatwo dostępne w szkółkach ogrodniczych i leśnych. Możemy również pozbierać nasiona i spróbować wyhodować rośliny samodzielnie. Pamiętajmy jednak, by nie zbierać roślin gatunków objętych ochroną gatunkową.

Warto zaznajomić się z otaczającą nas przyrodą i zbadać, jakie warunki siedliskowe panują w naszym ogrodzie, by następnie dostosować do nich różne gatunki roślin. Ogród odwziedczy się nam wówczas harmonią i pięknem.

Konwalia majowa, to rodzimy gatunek występujący w lasach liściastych i jednocześnie roślina tradycyjnie hodowana w ogrodach.

Pełnik europejski naturalnie występuje na wilgotnych łąkach. W ogrodzie zachwyca swymi intensywnie żółtymi kwiatami.

POSADŹ Wybrane rośliny rodzime do zastosowania w ogrodzie:

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
barwinek pospolity	B	IV-V	☀ ☀ 💧
berberys zwyczajny	K	IV-V	☀ ☀ 💧
bluszcz pospolity	P	-	☀ 💧
cis pospolity	K	-	☀ ☀ 💧
dąbrówka rozłogowa	B	IV-V	☀ ☀ 💧
dziewanna	D	VI-VIII	☀ 💧
goździk siny	B	V-VII	☀ 💧
goździk piaskowy	B	V-VII	☀ 💧
kalina koralowa	K	V-VI	☀ ☀ 💧
knieć błotna	B	IV-V	☀ ☀ 💧
kokoryczka wielokwiatowa	B	V-VI	☀ ☀ 💧
konwalia majowa	B	V	☀ 💧
kopytnik pospolity	B	IV	☀ ☀ 💧
kosaciec syberyjski	B	V-VI	☀ 💧
lebiodka pospolita	B	V-VI	☀ ☀ 💧
ligustr pospolity	K	V-VI	☀ 💧
lilia złotogłów	B	V-VI	☀ ☀ 💧
macierzanka piaskowa	B	V-VI	☀ 💧
miodunka ćma	B	V-VI	☀ ☀ 💧

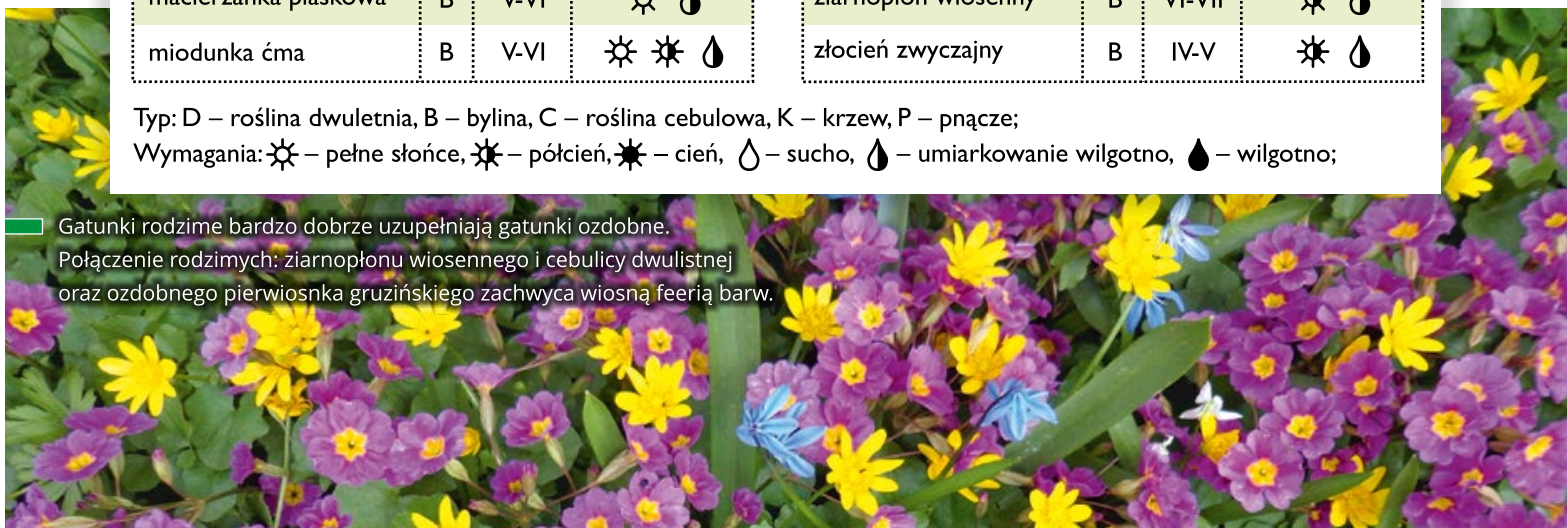
Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
mydlnica lekarska	B	VI-IX	☀ 💧
niezapominajka leśna	D	V-VII	☀ 💧
orlik pospolity	B	V-VI	☀ 💧
parzydło leśne	B	VII-IX	☀ 💧
pełnik europejski	B	VII-VIII	☀ 💧
pierwiosnek lekarski	B	III-V	☀ ☀ 💧
pióropusznik strusi	B	VII-IX	☀ ☀ 💧
przylaszczka pospolita	B	VI-X	☀ 💧
rozchodnik ostry	B	VI-V	☀ 💧
sadziec konopiasty	B	VI-X	☀ ☀ 💧
sasanka otwarta	B	IV-VII	☀ ☀ 💧
stokrotka pospolita	D	V-VII	☀ 💧
ślaz zygmarek	B	VII-IX	☀ 💧
śnieżyczka przebiśnieg	C	VI-VII	☀ 💧
wawrzynek wilczełyko	K	IV-V	☀ 💧
wiciokrzew pomorski	P	VI-VII	☀ 💧
wielosił błękitny	B	IV-V	☀ 💧
ziarnopłon wiosenny	B	VI-VII	☀ 💧
złocień zwyczajny	B	IV-V	☀ 💧

Typ: D – roślina dwuletnia, B – bylina, C – roślina cebulowa, K – krzew, P – pnącze;

Wymagania: ☀ – pełne słońce, ☀ – półcień, ☀ – cień, 💧 – sucho, 💧 – umiarkowanie wilgotno, 💧 – wilgotno;

Gatunki rodzime bardzo dobrze uzupełniają gatunki ozdobne.

Połączenie rodzimych: ziarnopłonu wiosennego i cebulicy dwulistnej oraz ozdobnego pierwiosnka gruzińskiego zachwyca wiosną feerią barw.

JAK ZAPROSIĆ ZWIERZĘTA DO OGRODU?

Owady zapylające

Ogród to nie tylko rośliny! Za jego funkcjonowanie, stabilność, ciągłość i piękno odpowiada cała rzesza mniejszych i większych, widocznych i ukrytych, podziwianych i unikanych zwierząt. To dzięki nim ogród zachowuje znamiona ekosystemu, w którym zachodzi przepływ energii i krążenie materii. Wiele ze zwierząt jest też cichymi sprzymierzeńcami ogrodnika w jego pracy, będąc zapylaczami roślin i naturalnymi środkami ich ochrony.

W ogrodzie przyjaznym przyrodzie nie może zabraknąć owadów. Barwne motyle, pszczoły i trzmiele są głównymi zwierzętami zapylającymi rośliny i od nich uzależnione są plony. Dodatkowo są prawdziwą ozdobą. Aby przywabić je do ogrodu, musimy zapewnić im nie tylko pokarm, ale również udostępnić im miejsca gniazdowania i żerowania postaciom młodocianym.

Rośliny miododajne to rośliny produkujące dużą ilość nektaru i pyłku, z których korzystać mogą owady. Warto pamiętać, by w naszym ogrodzie rośliny miododajne kwitły od wczesnej wiosny do późnej jesieni. W ten sposób zapewnimy owadom ciągłość dostępu do pokarmu. Niezwykle istotne są rośliny wczesnowiosenne, które dostarczają pożytku owadom wówczas, gdy w przyrodzie jest on

trudnodostępny. Lista roślin miododajnych jest długa, na szczególną uwagę zasługują natomiast wybitnie lubiane przez owady gatunki rodzime: sadziec konopiasty i lebiódka pospolita oraz ozdobne: lawenda, hyzop lekarski i jeżówka purpurowa. Dla motyli zmierzchowych i nocnych warto posadzić rośliny, które najsilniej pachną wieczorem, np. maciejkę i wiciokrzew pomorski oraz rośliny o jasnych barwach: np. wiesiołki, dziwaczki i białe odmiany floksów. Z takich nasadzeń skorzystają m.in. zawisaki, swoiste „polskie kolibry”, które, jak sama nazwa wskazuje, zawisają nad kwiatem, by długą ssawką spijać z nich nektar. Aby cieszyć się bogactwem motyli w naszym ogrodzie, musimy również pamiętać o zapewnieniu bazy pokarmowej dla liściożernych gąsienic. Doskonałą rośliną żywicielską dla sporej grupy larw motyli jest pokrzywa, dlatego, jeśli możemy sobie na to pozwolić, w ustronnym kącie ogrodu zachowajmy ich niewielką kępę. Jeden z naszych najpiękniejszych motyli – paź królowej – zagości w ogrodzie, jeśli posadzimy rośliny baldaszkowe, np. koper, którego liście są zjadane przez ich gąsienice.

Plony owoców i warzyw są uzależnione od obecności owadów zapylających, dlatego musimy stworzyć im odpo-

Sadziec konopiasty przyciąga najbardziej zróżnicowane gatunki motyli. Kwitnie późnym latem, gdy owadów tych jest w ogrodzie jest najwięcej.

Dzielżan jesienny produkuje dużą ilość pyłku. Ponieważ kwitnie jesienią jest doskonałym pożytkiem dla pszczoł zbierających zapasy na zimę.

POSADŹ Gatunki roślin będących pożytkiem dla pszczoł, trzmieli i motyli:

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
aksamitka	J	VII-X	☀️💧
cynia wytworna	J	VII-X	☀️💧
cząber ogrodowy	B	VI-X	☀️💧
dzielżan jesienny	B	VII-X	☀️💧💧
floks sztydłasty	B	V-VI	☀️☀️💧
floks wiechowaty	B	VII-IX	☀️☀️💧
heliotrop ogrodowy	J	VII-IX	☀️☀️💧
hyzop lekarski	B	VI-X	☀️💧
jeżówka purpurowa	B	VII-IX	☀️💧
krokus	C	III-IV	☀️☀️💧

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
lawenda wąskolistna	B	VI-VIII	☀️💧💧
<u>lebiódka pospolita</u>	B	VI-IX	☀️💧💧
<u>macierzanka piaskowa</u>	B	V-VII	☀️💧
rozchodnik okazały	B	VIII-X	☀️💧
<u>rozchodnik ostry</u>	B	VI	☀️💧
rudbekia błyskotliwa	B	VII-X	☀️💧
<u>sadziec konopiasty</u>	B	VII-IX	☀️☀️💧
szałwia lekarska	B	VI-VII	☀️💧
<u>wiciokrzew pomorski</u>	P	V-VII	☀️💧
żagwin ogrodowy	B	IV-V	☀️💧💧

Typ: J – roślina jednoroczna, B – bylina, C – roślina cebulowa, P – pnącze;

Wymagania: ☀️ – pełne słońce, ☀️ – półcień, 💧 – sucho, 💧 – umiarkowanie wilgotno, 💧 – wilgotno;

Podkreślono gatunki rodzime.

wiednie warunki do życia. Doskonałym owadem zapylającym jest murarka ogrodowa, która jest dziko żyjącą pszczołą należącą do grupy samotnic, co oznacza, że nie tworzy grup społecznych i gniazduje pojedynczo. Jej nazwa pochodzi od sposobu zakładania gniazda, do budowy którego używa gliny lub piasku zmieszanego ze śliną. Murarka ogrodowa jest pszczołą bardzo pracowitą, nawet kilkakrotnie bardziej skuteczną niż pszczoła miodna, ponieważ ma mniejszą wybiórczość pokarmową i zapyla więcej gatunków roślin, m.in. wszystkie gatunki drzew owo-

cowych, porzeczki, maliny, truskawki jeżyny i rzepak. Murarka jest pszczołą nieagresywną, nie żądli i nie broni swojego gniazda, stąd jest bezpiecznym mieszkańcem ogrodu. Murarka zaczyna być aktywna już w pierwszej połowie kwietnia, zapylając rośliny najwcześniej kwitnące. W naturze murarki zasiedlają najczęściej puste, suche łądki, np. roślin baldaszkowych i trzciny pospolitej oraz wydrążone przez inne owady kanały w drewnie. Murarki zakładają gniazda liniowo, to znaczy w pustej łądce samica magazynuje pyłek, składa jedno jajo i zamurówuje

komórkę glinianą przegrodą, a następnie zakłada kolejną. Na wiosnę następnego roku przepoczwarczone pszczoły wydostają się z gniazda. Aby przywabić murarki do naszego ogrodu, należy zapewnić im odpowiednie miejsca do gniazdowania. Najprostszym sposobem jest nacięcie dwudziestocentymetrowych odcinków suchych łądy trzciny i powiązanie ich we wiązki, które umieszczamy w miejscach nasłonecznionych i chronionych od deszczu, na przykład pod okapem dachu. Dobrym sposobem jest również nawiercenie różnymi wielkościami wiertła kłody drewna drzewa liściastego. Jeśli zapewnimy tym owadom odpowiednią ilość schronień, murarki na stałe zagospodarują w naszym ogrodzie, zapylając rośliny. Liczebność dzikich pszczół maleje w zastraszającym tempie. Te pożyteczne zwierzęta źle znoszą intensywną gospodarkę rolną, promującą uprawę monokulturową oraz chemiczne środki ochrony roślin. Do wymierania dzikich gatunków pszczół przyczyniają się również przekształcanie i utrata naturalnych siedlisk gniazdowych. Wiele dzikich pszczół gniazduje w ziemi, drążąc w niej tunele, w których zakładają gniazdo. Pszczoły wykorzystują do tego naturalne gliniane lub lessowe zbocza i skarpy. Niestety, siedliska takie stopniowo zanikają zabudowywane i umacniane przez człowieka. Do spadku liczebności pszczół przyczynia się również zanik tradycyjnego budownictwa, bazującego na drewnie, trzciny i glinie. Dlatego warto udostępnić pszczołom w naszym ogrodzie surowce do budowy gniazd: glinę oraz piasek. Prosty sposób jest napełnienie ceramicznej doniczki gliną rozmiękczoną wodą i wydrążenie w masie otworów o głębokości 1 cm. Będą to zaczątki korytarzy, w których pszczoły same wygrzą swoje gniazda. Z gliny takiej skorzystają również inne pszczoły samotnice, które zakładają gniazda w pustych łądych roślin, a gliną zaklejają wejścia.

Dla pszczół grzebiących w ziemi oraz innych błonkówek, np. szczyrkliny piaskowej wystawmy pojemniki wypełnione mieszaniną piasku, gliny i ziemi ogrodowej w proporcji 1:1:1. Mieszanka taka sprawi, że korytarze gniazd nie będą się zapadać.

Schron dla różnych gatunków dzikich pszczół wykonany z trzech rodzajów materiałów: trzciny, drewna i gliny, nawiązujący do tradycyjnego budownictwa, z którym związane były pszczoły.

Pojemnik z mieszaniną piasku, gliny i ziemi przyciąga błonkówki zakładające gniazda w piaszczystych urwiskach.

Ceramiczna doniczka wypełniona gliną to doskonałe miejsce do założenia gniazda przez pszczoły samotnice.

KROK PO KROKU Zrób schron dla murarki ogrodowej:

1. Przygotuj łądy trzciny, sznurek, plastikową butelkę i sekator.

2. Przytnij trzcinę na odcinki o długości 20 centymetrów.

3. Powkładaj przycięte łądy trzciny w obciętą z obu stron butelkę.

4. Obłóż butelkę ozdobną warstwą trzciny, owiń sznurkiem i gotowe!

Ostróżka to jedna z ulubionych roślin pokarmowych trzmieli.

Do ogrodu przyjaznego przyrodzie warto również zaprosić trzmielę. Owady te to jedne z najsukuteczniejszych zapylaczy. W ciągu minuty odwiedzają one nawet 20-30 kwiatów! Są przy tym bardziej wydajne i pracowite od pszczoły miodnej, ponieważ są aktywne już w temperaturze około $+10^{\circ}\text{C}$. Budowa aparatu gębowego u trzmieli sprawia, że w poszukiwaniu pyłku i nektaru, zapylają one też rośliny niedostępne dla pszczoł. Trzmielę chętnie zamieszkać w wykonanym przez nas schronie wykonanym z ceramicznej doniczki, węża ogrodowego, mchu i wełny.

KROK PO KROKU

Zrób schron dla trzmieli:

1. Przygotuj doniczkę, mech, wełnę, kawałek węża o średnicy ok. 2 cm, druciak kuchenny i płaski kamyk.

2. Wymieszaj wełnę z mchem, z powstałego materiału utwórz luźną kulę i wypełnij doniczkę.

3. Na górę nałóż druciak, będzie on stanowił drenaż i izolację od podłoża, w środek włóż wąż, który będzie wejściem.

4. Doniczkę umieść 10 cm poniżej gruntu, tak by zgity wąż był na powierzchni ziemi. Zamaskuj konstrukcję.

JAK ZAPROSIĆ ZWIERZĘTA DO OGRODU?

Ptaki

Nie sposób wyobrazić sobie ogrodu naturalnego bez ptaków. Jeśli tylko zapewnimy im odpowiednie warunki, chętnie przylecą do naszego ogrodu, a nawet w nim zamieszkają, zakładając gniazda i wychowując pisklęta. Ptasia rodzina jest doskonałym sprzymierzeńcem ogrodnika w walce ze szkodnikami roślin. Szybko rosnące pisklęta potrzebują dużo wysokobiałkowego pokarmu, jakiego dostarczają owady. Niektóre ptaki, na przykład bogatki, karmią swe pisklęta nawet 600 razy w ciągu jednego dnia, za każdym razem dostarczając im pożywienie.

Aby ptaki przyleciały do naszego ogrodu, musimy stworzyć im warunki, by czuły się w nim bezpiecznie. Wysokie drzewa, krzewy i pnącza są doskonałym miejscem schronienia i pozwalają na zakładanie gniazd. Posadźmy również rośliny rodzime o jadalnych dla ptaków owocach, takie jak głóg, jarzęb, dereń, berberys i ligustr. Są one dla nich dobrą bazą pokarmową również w zimie. Pamiętajmy także, by przed zimą nie wycinać zeschniętych owocostanów roślin, ponieważ na ogół pozostają w nich nasiona, z których ptaki chętnie skorzystają.

Ogród, w którym dominują wyłącznie iglaki i trawnik, nie jest atrakcyjnym miejscem dla ptaków. Owszem, krzewy są

bardzo dobrym schronieniem dla ptaków i dają możliwość zakładania gniazd, jednak brak roślin kwitnących sprawia, że baza pokarmowa w takim ogrodzie jest bardzo ograniczona. Dlatego pamiętajmy: by w naszym ogrodzie zamieszkały ptaki, musimy posadzić rośliny kwitnące przywabiające owady.

Dobrym sposobem na zaproszenie ptaków do ogrodu jest posadzenie żywopłotu, najlepiej z rodzimych gatunków krzewów dających owoce. Gęsto splecione gałązki dają możliwość zakładania bezpiecznych gniazd, a owoce będą dodatkową bazą pokarmową dla ptaków na jesień i zimę. Krzewami nadającymi się do „ptasich żywopłotów” dobrze znoszonymi formowanymi są m.in.: ligustr pospolity, głóg jednoszyjkowy, cis pospolity. Ptaki chętnie skorzystają również z pnączy, w których mogą zakładać gniazda. Nadają się do tego gatunki rodzime: bluszcz pospolity i wiciokrzew pomorski oraz ozdobne: hortensja pnąca, pnące odmiany róż i powojniki (z wyjątkiem inwazyjnego powojnika pnącego).

Jeśli nie mamy w ogrodzie starych drzew, w dziuplach których ptaki mogłyby założyć gniazda, wywieśmy budki lęgowe, pamiętając, by były one zrobione z nieheblowanego i niemalowanego drewna. Budki takie wieszamy w ustronnych

Owoce jarzębu pospolitego są chętnie zjadane przez liczne gatunki ptaków, m.in. kosy, jery, kwiczoły, jasiołuszki i drozdy.

Nasiona słonecznika to bogate źródło tłuszczu. Pozostawmy na rabatach przekwitłe kwiatostany, chętnie skorzystają z nich m.in. sikory i kowaliki.

POSADŹ Krzewy o owocach jadalnych dla ptaków:

Gatunek	Czas kwitnienia	Czas owocowania	Wymagania
<u>berberys zwyczajny</u>	V-VI	IX-XII	☀️ ☀️ 💧
<u>bez czarny</u>	VI-VII	VIII-X	☀️ 💧 💧
<u>cis pospolity</u>	II-V	VII-XII	☀️ 💧 💧
<u>dereń jadalny</u>	III	VIII-X	☀️ ☀️ 💧
<u>głóg jednoszyjkowy</u>	V-VI	IX-XII	☀️ ☀️ 💧
<u>irga płoząca</u>	VI	IX-XII	☀️ 💧

Wymagania: ☀️ – pełne słońce, ☀️ – półcień, 💧 – sucho, 💧 – umiarkowanie wilgotno, 💧 – wilgotno;

Podkreślono gatunki rodzime.

Gatunek	Czas kwitnienia	Czas owocowania	Wymagania
<u>jarzab pospolity</u>	V	IX-X	☀️ ☀️ 💧
<u>ligustr pospolity</u>	VI-VI	X-XI	☀️ ☀️ 💧
<u>rajska jabłoń</u>	IV-V	VIII-X	☀️ 💧
<u>róża dzika</u>	VI	VIII-X	☀️ ☀️ 💧
<u>śliwa tarnina</u>	IV-V	IX-XII	☀️ 💧
<u>trzmielina pospolita</u>	V	IX-X	☀️ ☀️ 💧

miejscach w ogrodzie, zwracając uwagę, by nie miały do nich dostępu drapieżniki.

Warto również w naszym ogrodzie zainstalować karmnik, z którego ptaki będą korzystać w czasie zimy. Decydując się na dokarmianie ptaków, musimy spełniać kilka określonych warunków. Pamiętajmy, że raz rozpoczętego dokarmiania nie możemy przerwać, ponieważ ptaki szybko przyzwyczajają się do stałego źródła pokarmu. Dokarmianie zaczynamy, gdy warunki pogodowe ograniczają ptakom dostęp do pożywienia i kontynuujemy aż do wiosny. Karmnik musimy utrzymywać w czystości, aby nie stał się on dla ptaków miejscem zatrucia i zakażeń bakteriami i pasożytami. Karma, którą podajemy ptakom, musi być świeża i nieszkodliwa. Warto pamiętać, by była jak najbardziej różnorodna, wówczas przyciągniemy do naszego karmnika wiele gatunków ptaków. Pamiętajmy również o pojemniku z wodą, ponieważ w czasie mrozów to właśnie brak wody

jest jedną z głównych przyczyn śmierci ptaków. Dobrze jest, gdy usytuujemy nasz karmnik w pobliżu wyższych krzewów, dzięki czemu ptaki czują się bezpiecznie i mogą skryć się przed atakiem krogulca. Unikajmy stawiania karmników blisko okien, ponieważ spłoszone ptaki często się o nie rozbijają. Pilnujmy też, aby do karmnika nie miały dostępu koty.

PTAKI Czym dokarmiamy?

Rodzaj karmy	Gatunki ptaków
słonecznik	sikory, wróbel, dzwonec, grubodziób
wyłuskany orzech włoski	sikory, sówka, kowalik, dzięcioł duży
dynia	sikory, dzwonec, grubodziób, gil
jarzębina	kos, jer, kwiczoł, jasiołuszka, drozd
proso	wróbel, mazurek
jabłko	kos, kwiczoł, jer, drozd, drożdżik
stonina	sikory, dzięcioł duży, sówka, kowalik

JAK ZAPROSIĆ ZWIERZĘTA DO OGRODU?

Jeże i nietoperze

Naturalnymi sprzymierzeńcami ogrodnika w walce ze szkodnikami roślin są jeże. Te sympatyczne zwierzęta są drapieżnikami i żywią się ślimakami, czasami gryzoniami, żabami i opadłymi owocami, a przede wszystkim owadami. Niewielki jeż może zjeść ich całkiem sporo! Jako zwierzę nieduże nieustająco uzupełnia zapasy bardzo szybko spalanej energii. Jeżeli posiadamy ogród mieszczący się w pobliżu lasu lub parku, jeże mogą w nim zagościć, jeśli zapewnimy im odpowiednie warunki.

Jeż jest zwierzęciem aktywnym o zmierzchu i w nocy, a dzień przesypia w ukryciu. Dlatego zostawmy w rzadko uczęszczanym miejscu stos gałęzi i liści lub zbudujmy dla niego specjalny drewniany schron. Ważne jest również, by stosy liści i gałęzi pozostawić nieruszone na zimę, tak, by jeże mogły w nich spędzić sen zimowy. Wiosenne porządki w ogrodzie zaczniemy, gdy temperatura jest już dodatnia, by jeże zdążyły się wybudzić i opuścić zimowe schronienie. Nigdy nie palmy stosu gałęzi i liści bez ich rozgarnięcia! Wiele młodych jeży ginie w płomieniach, ponieważ nie zdążą z nich uciec. Jeże lubią też nieporządek. Sprzyjają im ogródki zarośnięte, z bogatą roślinnością, które pełne są owadów i ślimaków. W takich miejscach jeże bezpiecznie

żerują oczyszczając nasz ogród ze szkodników. Jeże są niezwykle wrażliwe na pestycydy, dlatego jeśli chcemy gościć te zwierzęta w naszym ogrodzie, musimy wykluczyć używanie chemicznych środków ochrony roślin.

Jeże, jak większość dzikich zwierząt unikają, otwartych przestrzeni, na których narażone są na atak drapieżników. Dlatego bardzo sprzyjającym rozwiązaniem jest komunikowanie różnych części ogrodu za pomocą żywopłotów lub innych nasadzeń, którymi zwierzęta mogłyby się bezpiecznie przemieszczać.

Jeże nie potrzebują dokarmiania. W prawidłowo funkcjonującym ogrodzie znajdą one obfitość pożywienia. Warto jednak umożliwić jeżom dostęp do wody. Można w tym celu wystawić w kilku ustronnych miejscach płytkie naczynia wypełnione wodą. Jeśli w ogrodzie posiadamy oczko wodne, to jeże chętnie z niego skorzystają. Pamiętajmy jednak, by jego brzegi były łagodne i obłożone, np. gałęziami, umożliwiającymi zwierzęciu wydostanie się z wody.

Kosząc trawniki musimy zachować czujność. Przestraszony jeż nie ucieka, a zwija się w kulkę i w ten sposób narażony jest na duże niebezpieczeństwo. Uważajmy również na zwierzęta domowe, zwłaszcza psy.

Gacek brunatny bardzo dobrze znosi sąsiedztwo człowieka, dlatego jest częstym gościem w naszym ogrodzie.

Rodzimy gatunek pnącza – wiciokrzew pomorski najsilniej pachnie wieczorem przyciągając liczne ćmy.

POSADŹ Gatunki roślin przyciągających motyle zmierzchowe i nocne:

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
dziwaczek	J	VII-IX	☀️💧
floks wiechowaty	B	VII-IX	☀️☀️💧
heliotrop	J	VII-IX	☀️☀️💧
jaśminowiec wonny	K	V-VII	☀️☀️💧
lewkonía	J	VI-IX	☀️💧

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
maciejka	J	VI-IX	☀️💧
<u>mydlnica lekarska</u>	B	VI-IX	☀️💧💧
tytoń oskrzydłony	J	VII-X	☀️💧
<u>wiciokrzew pomorski</u>	P	V-VII	☀️💧
<u>wiesiołek dwuletni</u>	D	VI-VII	☀️💧

Typ: J – roślina jednoroczna, D – roślina dwuletnia, B – bylina, P – pnącze, K – krzew;

Wymagania: ☀️ – pełne słońce, ☀️ – półcień, 💧 – sucho, 💧 – umiarkowanie wilgotno, 💧 – wilgotno;

Podkreślono gatunki rodzime.

Każdy ogrodnik powinien się starać, aby w jego ogrodzie zagodziły nietoperze, które są owadożerne i pełnią tę samą funkcję, co ptaki za dnia. Nietoperze zjadają owady latające, które chwytają w locie, ale również, tak jak na przykład gacki, potrafią ściągać gąsienice z powierzchni roślin. Nietoperze są również doskonałym środkiem przeciwko komarom. Dość powiedzieć, że w ciągu godziny jeden nietoperz może zjeść ich nawet 1000! Aby nietoperze zamieszkały w naszym ogrodzie, należy zapewnić tym zwierzętom odpowiednie warunki. Posadźmy zatem rośliny wabiące ćmy – przysmak nietoperzy. Dobrze sprawdzą się tu wspomniane wcześniej: floks wiechowaty, maciejka, lewkonía, tytoń ozdobny oraz rodzime gatunki: wiesiołek dwuletni, wiciokrzew pomorski i mydlnica lekarska. Można również zawiesić specjalne budki, które mają od dołu wąski otwór wlotowy, albo wykonać tzw. deskę nietoperzową, którą przybijamy poziomo pod niewielkim kątem do południowej ściany budynku, tak by u dołu odstawała na 2-3 cm. Deskę taką można obić z wierzchu papą, żeby się szybciej

nagrzewała. Kluczowe dla nietoperzy jest również miejsce zimowania. Dlatego jeśli jesteśmy posiadaczami strychów, piwnic lub ziemianek, to udostępnijmy je tym pożytecznym zwierzętom.

Budka z wąskim otworem wlotowym u dołu jest miejscem dziennego przebywania nietoperzy.

JAK ZAPROSIĆ ZWIERZĘTA DO OGRODU?

Woda w ogrodzie

Ważnym elementem ogrodu przyjaznego naturze jest woda. Nawet najmniejsze oczko wodne przyciągnie do naszego ogrodu liczne zwierzęta. Woda jest niezbędna ptakom, drobnym ssakom i owadom. Zaspokajają nią pragnienie, zażywają kąpieli, a płazy i bezkręgowce korzystają z niej jako miejsca rozrodu. Dla wielu zwierząt, np. dla nietoperzy, ważek i zaskrońców woda jest miejscem żerowania. Aby oczko wodne było przyjazne dla zwierząt i cieszyło nasze oko, musimy wtopić je w otoczenie. Posadźmy zatem wiele gatunków rodzimych roślin wodnych. Ważne jest, by posadzić nie tylko rośliny, które będą zdobić, ale skupić się również na roślinach podwodnych. Rośliny zanurzone pełnią w zbiorniku wodnym kluczową rolę w produkcji tlenu i zachowaniu wody w dobrej jakości. Dzięki nim w naszym oczku będą mogły występować różne organizmy wodne. Duża ilość roślin podwodnych zminimalizuje też możliwość zakwitów glonów. Rośliny zanurzone stwarzają również bezpieczne schronienia i miejsca rozrodu dla licznych bezkręgowców wodnych i płazów.

Tworząc oczko wodne pamiętajmy, by nie stało się ono pułapką dla zwierząt. Nie może mieć ono zatem stromych

brzegów uniemożliwiających zwierzętom wyjście z wody. Dobrze jest też posadzić w nim rośliny o liściach pływających, z których chętnie skorzystają żaby i które pozwolą wydostać się z wody przypadkowo zatopionym owadom.

Pamiętajmy również, by zbiornik miał odpowiednią głębokość i nie stał się śmiertelnym zagrożeniem dla zwierząt w zimie. Powinien on mieć co najmniej 1,5 m głębokości, a objętość strefy najgłębszej powinna być relatywnie duża, by umożliwiła oddychanie organizmom wodnym. Dobrze urządzone oczko wodne powinno być jak najbardziej zbliżone do ekosystemu naturalnego: posiadać różne strefy głębokości i zawierać różny materiał dna (piasek, żwir, kamienie). Taki układ stwarza różne mikrosiedliska, które przyciągną liczne zwierzęta owadożerne na przykład ważki, żaby, ropuchy, ptaki i jeże, które będą naszymi naturalnymi sprzymierzeńcami w walce ze szkodnikami roślin.

Obsadzając oczko wodne niskimi krzewami i wysokimi bylinami zapewnimy kryjówki ptakom i jeżom, które będą się czuły w takim miejscu bezpiecznie. Dobrze jest gdy zbiornik wodny leży w ciągu nasadzeń, a nie jest „samotną wyspą”. Zwierzęta obawiają się otwartej przestrzeni, w której

Bogata strefa brzegowa stwarza bezpieczne warunki do bytowania wielu gatunków zwierząt.

Brzeg oczka wodnego warto obłożyć naturalnym materiałem: kamieniami i drewnem. Pozwoli to wtopić się zbiornikowi w otoczenie oraz pomoże zwierzętom wydostać się ze zbiornika.

Nawet najmniejsza ilość wody w ogrodzie jest zbawienna dla ptaków, jeży, drobnych saków i bezkręgowców.

Drobne poidelka dla owadów są chętnie wykorzystywane przez motyle i pszczoły.

narażone są na atak drapieżników. Dlatego warto skomunikować ze sobą poszczególne części ogrodu za pomocą żywopłotów lub innych nasadzeń. W ogrodowym oczku wodnym rezygnujemy z ryb, które polują na większość drobnych zwierząt wodnych oraz wyjadają skrzek płazów. Ponadto ryby, zwłaszcza grzebiące w dnie karasie, silnie użyźniają wodę przyczyniając się do nadmiernego rozwoju glonów.

Ważną rolę w niewielkich zbiornikach wodnych pełnią również rośliny swobodnie unoszące się na powierzchni wody, np. rzęsa drobna i żabiściek pływający, oprócz tego, że zapewniają kolejne mikrosiedlisko dla zwierząt, mogą również pełnić funkcję swoistej „oczyszczalni”. Namnażając się wegetatywnie pobierają ze zbiornika wodnego biogeny i oczyszczają go, a ponieważ nie są zakorzenione, łatwo je usunąć, a wraz z nimi zbędne zasoby azotu i fosforu. Niewielkie zbiorniki wodne to delikatne układy, o które należy dbać, jednak jeśli zachowamy maksimum naturalności odwdzięczą nam się licznymi usługami ekosystemowymi.

Jeśli nasz ogród jest zbyt mały, by usytuować w nim oczko wodne, nie rezygnujemy z wody zupełnie! Choćby najmniejsza misa wypełniona wodą będzie poidłem dla ptaków, jeży, drobnych ssaków i bezkręgowców. Ważne, by wystawić je w miejscach bezpiecznych, w których zwierzęta nie będą narażone na atak drapieżników. W poidle dla ptaków umieszczamy płaskie kamienie i gałązki, by umożliwić im swobodne zaspokojenie pragnienia. Poidelka dla owadów, w tym motyli wypełniamy żwirem i piaskiem i nasączamy wodą. Wadą niewielkich poidelek jest to, że szybko wysychają i aby pełniły swą funkcję, musimy dbać o to, by zawsze była w nich woda.

Dobry ogrodnik roztropnie zarządza wodą. Podlewanie to jedno z głównych zajęć w ogrodzie oraz istotny koszt ponoszony na jego utrzymanie. Nie marnujemy zatem dobrodziejstwa, które leci z nieba i zainstalujemy na rynnach zbiorniki do retencjonowania wody. Woda kranowa jest uzdatniania pierwiastkami bakteriobójczymi, m.in. chlorem i fluorem, co powoduje obumierania mikroflory glebowej, tak ważnej dla zachowania równowagi w ogrodzie. Woda deszczowa nie zawiera tych pierwiastków, ma odpowiednie pH i ilość mikroelementów. Ważną jej zaletą jest również temperatura zbliżona do otoczenia lub nieco wyższa, co sprzyja rozwojowi roślin, zwłaszcza w okresie letnim, gdy różnica między nagrzanymi liśćmi a wodą, którą podlewamy jest znaczna i może doprowadzić do zniszczenia roślin.

Ponadto woda opadowa jest darmowa. Wystarczy zainwestować w zbiornik pod rynną, aby znacznie ograniczyć rachunki za wodę.

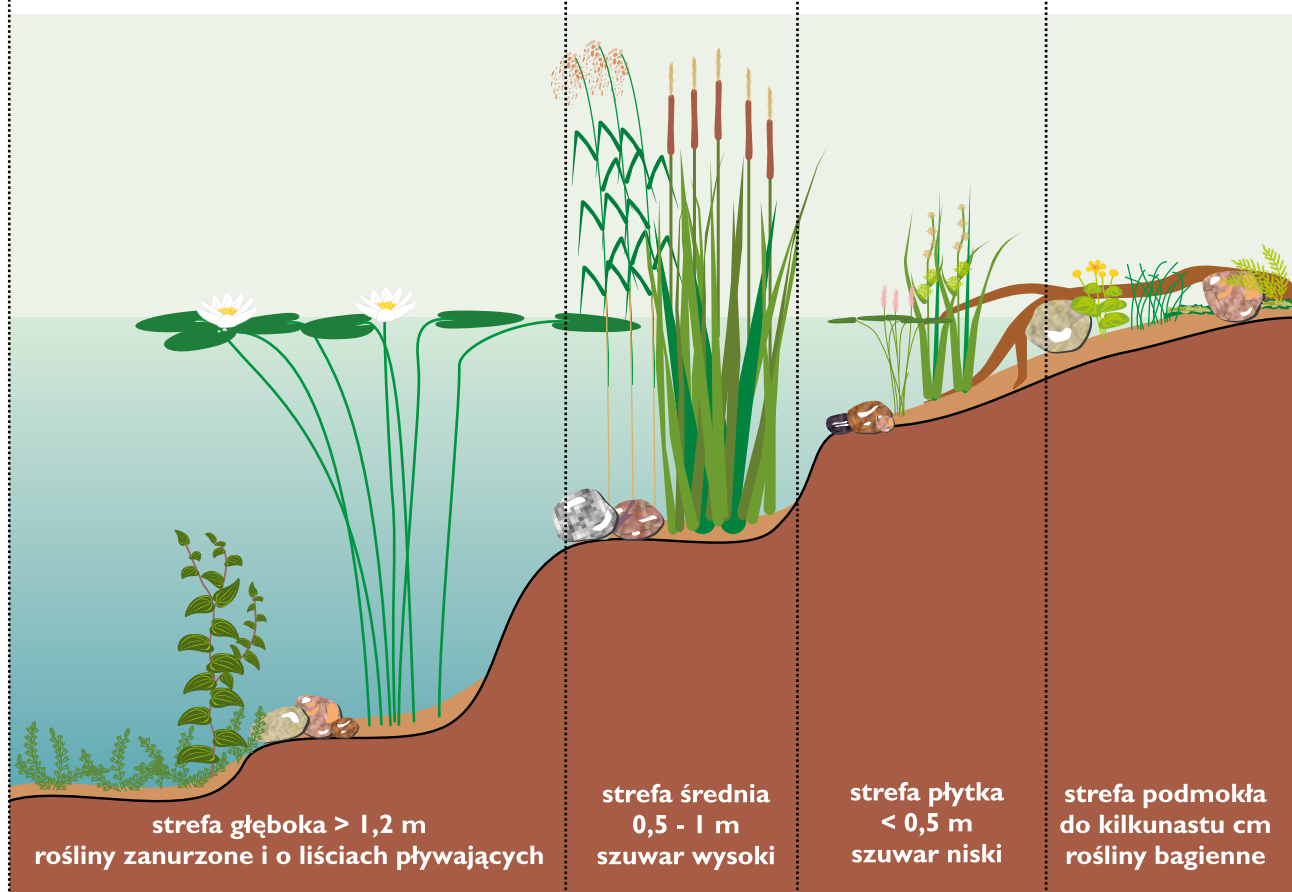
Rośliny o liściach pływających są chętnie wykorzystywane przez żaby. Są też „tratwą ratunkową” dla zwierząt które wpadły do wody.

Z oczka wodnego jako miejsca rozrodu skorzystają rzekotki.

POSADŹ Gatunki rodzimych roślin wodnych i bagiennych:

grążel żółty	oczeret jeziorny	jaskier wielki	czermień błotna
grzybienie białe	pałka szerokolistna	jeżogłówka pojedyncza	karbieniec pospolity
rdest ziemnowodny	pałka wąskolistna	jeżogłówka gałęzista	knieć błotna
rdestnica kędzierzawa	trzcina pospolita	kosaciec żółty	niezapominajka błotna
rdestnica pływająca		łączeń baldaszkowy	przetacznik bobownik
rdestnica połyskująca		szczaw lancetowaty	rzeżucha gorzka
rdestnica przeszyta		tojeść bukietowa	sadziec konopiasty
rogatek sztywny		turzyca dzióbkowata	siedmiopalecznik błotny
włosienicznik krążkolistny		turzyca nibyciborowata	wąkrota zwyczajna
wywłócznik kłosowy		zabieniec babka wodna	zachyłnik błotny

SPRZYMIERZEŃCY OGRODNIKA

Biegające i latające środki ochrony roślin

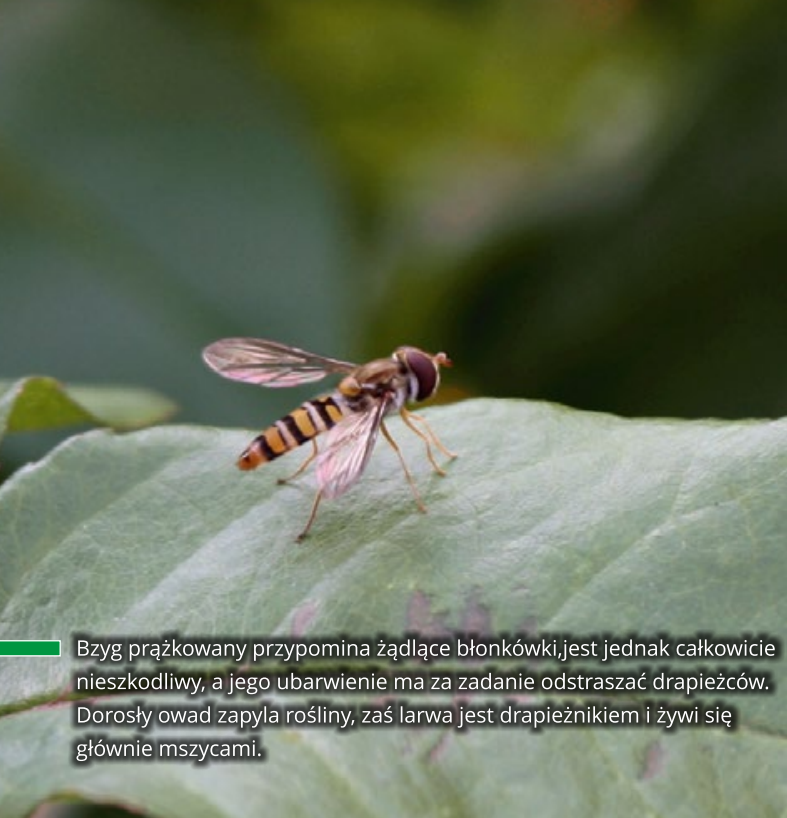
W ogrodzie przyjaznym przyrodzie unikamy stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Zrównoważony ogród, zbliżony do ekosystemu naturalnego rządzi się prawami przyrody i opiera się na równowadze pomiędzy roślinami, roślinożercami i drapieżcami. Wspomniane już wcześniej ptaki, nietoperze i jeże, to doskonali sprzymierzeńcy ogrodnika w walce ze szkodnikami roślin. Warto również przyjrzeć się mniejszym zwierzętom: owadom, płazom i gadom i zaprosić je do naszego ogrodu.

Istotną rolę w ogrodzie spełniają owady drapieżne. Wśród nich znana wszystkim żarłoczna biedronka siedmiokropka, której drapieżne są zarówno owady dorosłe jak i larwy. Zjadają one przede wszystkim mszyce, ale również przędziorki, mączliki, czerwce, tarczники, a nawet małe gąsienice.

Dorosła postać bzyga prążkowanego żywi się nektarem i pyłkiem i pełni w ogrodzie ważną rolę zapylacza, natomiast larwa jest drapieżna i bardzo żarłoczna. Jej łupem padają głównie mszyce. Aby zachęcić bzygi do zamieszkania w naszym ogrodzie, można umieścić w słonecznych, ciepłych miejscach gliniane doniczki wypełnione suchą trawą, słomą lub zwiniętym papierem falistym. Będzie to dobre miejsce schronienia dla tych pożytecznych owadów w słotne dni.

U złotooka pospolitego drapieżne są zarówno larwy jak i owady dorosłe. Gustują one w mszycach, przędziorkach i jajach owadów (np. stonki ziemniaczanej). Złotooki są niestety bardzo wrażliwe na mróz, dlatego w czasie zimy może zginąć ponad połowa ich populacji. Aby pomóc tym pożytecznym zwierzętom, udostępnijmy im nasze domy. Złotooki jesienią poszukują schronienia wciskając się np. w szpary okienne i pomiędzy deski pokrycia dachowego. Dajmy im tam przetrzymać i pamiętajmy, by na wiosnę, otworzyć okna i wypuścić je na dwór. Można również na jesień w zadaszonym miejscu ogrodu wystawić kartonowe pudełko wypełnione suchą trawą, z wąskimi otworami wejściowymi. Owady te, w poszukiwaniu schronienia z pewnością je zasiedlą. Naszym zadaniem jest przechowanie takiego pudełka w miejscu chłodnym, ale nie mroźnym, na przykład w piwnicy i wystawienie go do ogrodu na wiosnę. Złotooki skorzystają również z opisanych wyżej doniczkowych schronów dla bzygów.

Bardzo skutecznymi drapieżnikami są również chrząszcze z rodziny biegaczowatych, np. biegacz ogrodowy, którego pożywieniem są między innymi ślimaki. Jego długie masywne żuwaczki pozwalają mu na wydostanie śli-

Bzyg prążkowany przypomina żądłące błonkówki, jest jednak całkowicie nieszkodliwy, a jego ubarwienie ma za zadanie odstraszać drapieżców. Dorosły owad zapyla rośliny, zaś larwa jest drapieżnikiem i żywi się głównie mszycami.

Złotook pospolity to wielki sprzymierzeniec ogrodnika! Zarówno owad dorosły jak i larwa są drapieżnikami oczyszczającymi nasze rośliny z mszyc i innych owadów roślinożernych.

maka z muszli i zjedzenie go. Biegacze są owadami aktywnymi głównie o zmierzchu i w nocy, w dzień kryją się chętnie w cienistych wilgotnych miejscach. Dlatego warto w ogrodzie ustawić korzeń lub konar rozkładającego się drewna, w którym zwierzęta te znajdą schronienie.

Kolejnym rozwiązaniem zwiększającym różnorodność gatunkową w naszym ogrodzie jest usypanie w słonecznym miejscu niewielkiego stosu kamieni polnych. Nagrzane w ciągu dnia będą doskonałym miejscem schronienia dla owadożernych jaszczurek, które lubią wygrzewać się na słońcu. Można również do tego celu wykorzystać cegły dziurawki i rurki ceramiczne, w których zwierzęta te będą się chować. Ze stosu kamieni i cegieł skorzystają również drapieżne chrząszcze, wiję, ropuchy i ryjówki.

Warto sprawić, by w naszym ogrodzie zamieszkały różne gatunki płazów. Zwierzęta te są drapieżnikami i zjadają liczne gatunki owadów i ślimaków, które są szkodnikami roślin. Płazy są zwierzętami ziemno-wodnymi, dlatego do życia i rozmnażania potrzebują zbiorników wodnych. Żaby zielone i kumaki nie oddalają się od zbiornika wodnego i polują zawsze w jego pobliżu. Natomiast żaby brunatne, ropuchy i rzekotki, oddalają się od wody i polują na grządkach, trawnikach, rabatach, a w przypadku rzekotki drzewnej, również na drzewach i krzewach. Dlatego, jeśli chcemy, by płazy zamieszkały w naszym ogrodzie, musimy założyć oczko wodne.

Zbiornik wodny przeznaczony dla płazów musi mieć co najmniej 1,5 m głębokości, dzięki czemu woda nie zamrznie do samego dna w ciągu zimy. Zbiornik taki musi mieć również strefy wypłycone, czyli miejsca gdzie woda szybko się nagrzewa i gdzie będą panowały dogodne

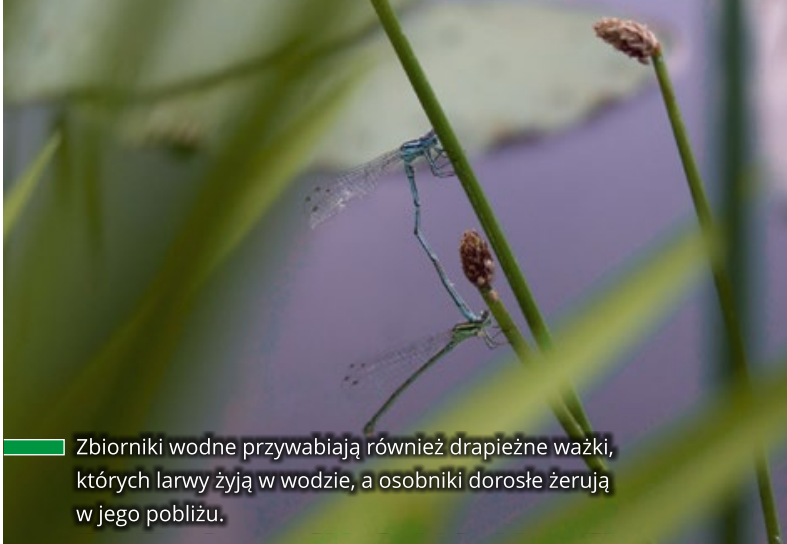
Gliniana doniczka wypełniona suchą trawą, słomą lub zwiniętym papierem falistym to dobre miejsce schronienia dla bzygów i złotooków.

warunki do dojrzewania skrzelu. Oczko wodne przeznaczone dla płazów musi być również bogate w roślinność zanurzoną, dającą tym zwierzętom schronienie, a w przypadku traszek są miejscem składania jaj. Niezbędne są również rośliny o liściach pływających oraz wystające nad powierzchnię wody gałęzie i kamienie, które będą miejscem polowania i odpoczynku. Odpowiednio zaaranżowany staw będzie również miejscem bytowania drapieżnych owadów związanych z wodą, na przykład ważek, których larwy żyją w wodzie, zaś postaci dorosłe polują w jej pobliżu.

Pomocnikami ogrodnika będą również pająki i kosarze, które żywią się owadami zastawiając sieci, pułapki lub skacząc na ofiary z ukrycia.

Jeśli chcemy, by zwierzęta były naszymi ogrodowymi sprzymierzeńcami musimy, unikać stosowania chemicznych środków ochrony roślin, które zabijają nie tylko szkodniki, ale również zwierzęta pożyteczne, rujnują mikrofaunę glebową, a dostając się do wody – wyrządzają tam olbrzymie szkody.

Generalna zasada ogrodu przyjaznego przyrodzie brzmi: „Nie bądźmy zbyt porządni!” Gładkie trawniki i wypielęgnowane rabaty nie przyciągają dużej ilości zwierząt. Natomiast zarośnięte kąty, stosy gałęzi, chrustu i opadłych liści, kamienie i zbiorniki z wodą zwiększają różnorodność nisz ekologicznych wykorzystywanych przez zwierzęta.

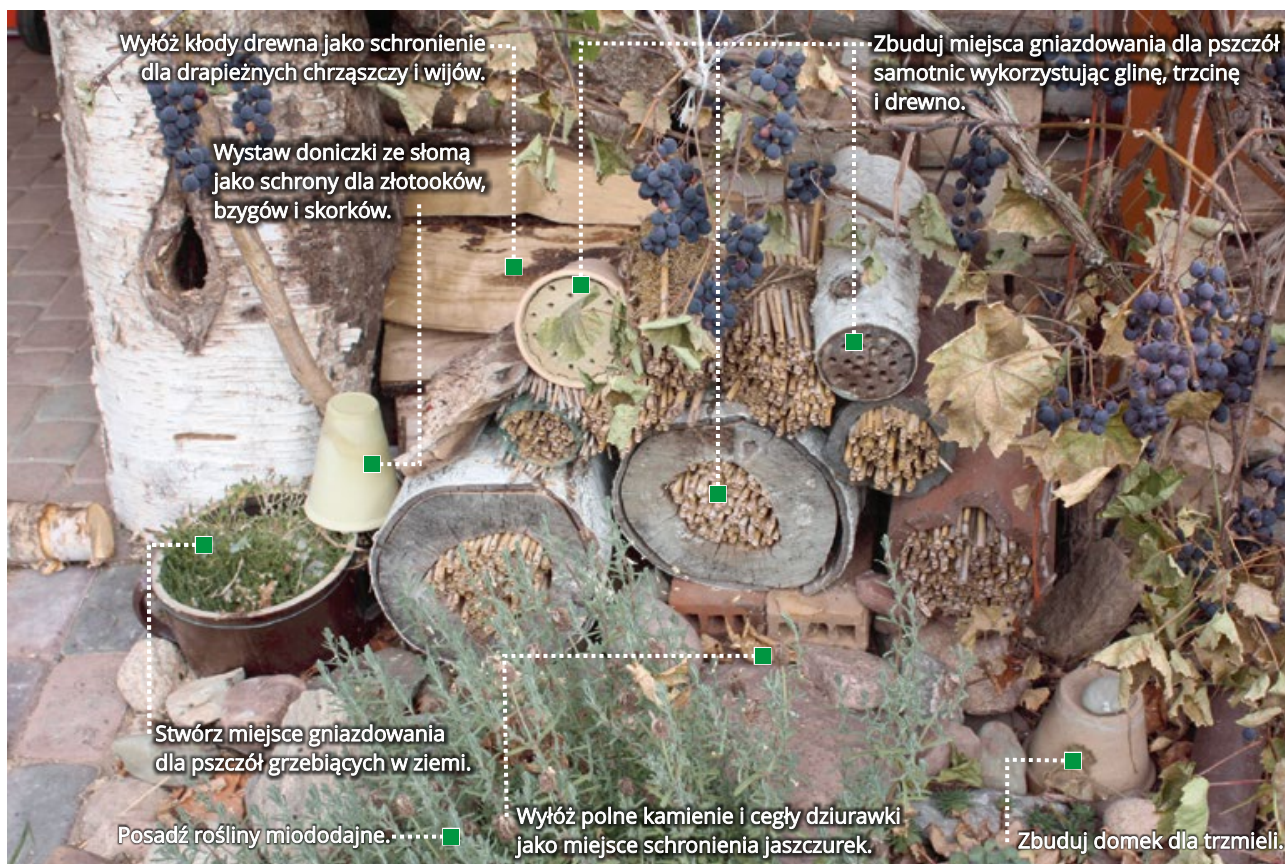

Zbiorniki wodne przywabiają również drapieżne ważki, których larwy żyją w wodzie, a osobniki dorosłe żerują w jego pobliżu.

Drapieżne ropuchy dzień spędzają w wilgotnych chłodnych miejscach, np. stosie drewna. O zmierzchu opuszczają kryjówki i ruszają na łów.

ZAPROŚ ZWIERZĘTA DO OGRODU – stwórz centrum bioróżnorodności!

ALTERNATYWA DLA TRAWNIKA

Czy wszystko i wszędzie musimy kosić?

Wykonanie i utrzymanie trawnika jest czynnością nużącą i zabierającą wiele czasu właścicielom ogrodu. Bywa również tak, że przez warunki panujące w ogrodzie, na przykład duże zacienienie lub słabą, piaszczystą glebę, założenie trawnika jest niemożliwe. Koszenie jest również rujnujące dla fauny zamieszkującej trawnik. Owady, pajęczaki, płazy, a nawet małe jeże stają się ofiarami cotygodniowego rytuału. Czy warto zatem silić się na to, by wszędzie mieć aksamitną, równiutką murawę?

W ogrodzie przyjaznym naturze ograniczmy regularnie koszony trawnik do minimum na rzecz innych, bogatszych form zadarniających. Jeśli w naszym ogrodzie dysponujemy dużą przestrzenią, to świetną alternatywą dla trawnika jest wielogatunkowa łąka lub murawa kwietna, na której rosną barwne rośliny. Formy takie są niszą dla wielu gatunków zwierząt i znacząco wpływają na wzrost bioróżnorodności w ogrodzie. Są one bowiem miejscem schronienia i gniazdowania oraz doskonałą bazą pokarmową dla wielu gatunków owadów, płazów, gadów, ptaków i niewielkich ssaków.

Łąki i murawy kwietne są bardzo dekoracyjne, ponieważ kwitną przez większość sezonu wegetacyjnego, co raz to

nowymi gatunkami zapewniając ciągłość estetyczną przy jednoczesnej zmienności barw i faktury. Co więcej łąki i murawy są mało wymagające, ponieważ kosi się je raz, bądź dwa razy do roku.

Miejsca w ogrodzie, po których nie chodzimy, a chcemy je zadarnić, warto obsadzić roślinami okrywowymi, które zwartym kobiercem zazielenią ziemię i nie dopuszczą do przetrwania chwastów. W miejscach suchych i słonecznych, na przykład pod murami budynku, gdzie chcemy ograniczyć podlewanie, warto posadzić różne gatunki sukulentów, na przykład rozchodniki i rojniki, które zakorzenią się w niewielkiej ilości gleby i wymagają małej ilości wody. W miejscach cienistych, na przykład pod drzewami doskonale sprawdzą się gatunki rodzime: bluszcz pospolity, bluszcz kurdybanek, barwinek pospolity i kopytnik pospolity.

Zakładając alternatywę dla trawnika zaoszczędzimy nie tylko czas i energię, ale przede wszystkim stworzymy przyjazne warunki do bytowania roślin i zwierząt. Rozwiązanie takie wniesie do naszego ogrodu szereg nowych nisz, które wprowadzą harmonię i stabilność dla układów ekologicznych w nim wykształconych, a nam dadzą czas i mnóstwo radości w obcowaniu z przyrodą w ogrodzie.

Łąka kwietna jest bardzo dekoracyjna, a co więcej, mało wymagająca, ponieważ kosi się ją raz, bądź dwa razy do roku.

POSADŹ Gatunki rodzimych roślin wykorzystywanych do założenia łąki i murawy kwietnej:

Łąka kwietna – na gleby średniowilgotne	Murawa kwietna – na gleby suche
• biedrzyca mniejsza	• brodawnik zwyczajny
• bodziszek łąkowy	• bukwica pospolita
• brodawnik zwyczajny	• chaber driakiewnik
• bukwica pospolita	• chaber łąkowy
• chaber łąkowy	• cykoria podróżnik
• drzazga średnia	• czarcikęs łąkowy
• dzwonek rozpierzchły	• dziewanna pospolita
• firletka poszarpana	• jasioniec pospolity
• jaskier ostry	• kocanki piaskowe
• marchew zwyczajna	• krwawnik pospolity
• kłosówka wełnista	• marchew zwyczajna
• komonica zwyczajna	• mydlnica lekarska
• kostrzewa łąkowa	• rumian barwierski
• kozibród łąkowy	• rzepik pospolity
• krwiosąg lekarski	• śláz zygmarek
• marchew zwyczajna	• świerzbica polna
• rdest wężownik	• wiesiołek dwuletni
• tymotka łąkowa	• wyka ptasia
• wyczyniec łąkowy	• złocień zwyczajny
• złocień zwyczajny	• żmijowiec zwyczajny

Łąka jest kwietna miejscem schronienia i bazą pokarmową dla wielu gatunków owadów, płazów, gadów, ptaków i niewielkich ssaków.

Mozaika rozmaitych sukulentów zadarniających (rojniki, rozchodniki, macierzanka) przywabia liczne owady.

Barwinek pospolity jest rodzimą zimozieloną rośliną okrywową.

Ograniczenie koszenia oszczędzi życie wielu sprzyjającym ogrodnikowi zwierząt.

POSADŹ Gatunki zadarniające (podkreślono gatunki rodzime):

słońce	półcień	cień
• floks sztydasty	• <u>bodziszek krwisty</u>	• <u>barwinek pospolity</u>
• karmnik ościsty	• bodziszek korzeniasty	• <u>bluszcz pospolity</u>
• <u>macierzanka piaskowa</u>	• <u>dąbrówka rozłogowa</u>	• <u>bluszcz kurdybanek</u>
• posłonek ogrodowy	• skalnice	• <u>gajowiec pospolity</u>
• rogownica kutnerowata	• <u>tojeść rozestłana</u>	• <u>jasnota plamista</u>
• rojnik ogrodowy	• żurawki	• <u>kopytnik pospolity</u>
• <u>rozchodnik ostry</u>		• runianka japońska
• smagliczka nadmorska		
• ubiorek wiecznie zielony		

OCHRONA KRAJOBRAZU

Tradycyjne ogrody wiejskie

W ostatnich czasach obserwuje się szeroką unifikację ogrodów przydomowych. Ich właściciele, kierując się oszczędnością czasu oraz często postępując zgodnie z poradami zawartymi w popularnych czasopismach, kreują swój ogród według powtarzalnych schematów, opierając się na ograniczonej liczbie gatunków.

Tradycyjne ogrody wiejskie to bogactwo różnorodności. Roślinność jest tam bujna i wielopiętrowa, składająca się z wielu gatunków kwitnących w różnym czasie. Rośliny sadi się w nim w rzędach, kępach i klombach, zestawiając gatunki tak, by osiągnąć jak największe zróżnicowanie barw i kształtów. W ogrodach tradycyjnych istotną rolę odgrywają również rośliny użytkowe, takie jak drzewa i krzewy owocowe starych odmian oraz zioła.

Charakterystyczną cechą tradycyjnych ogrodów wiejskich jest tzw. przedogródek, który usytuowany jest między domem a drogą. Przedogródek jest swego rodzaju wizytówką domu i jego mieszkańców i pełni rolę reprezentacyjną. Historycznie urządzenie przedogrodka było indywidualne i wynikało z gustu, przyzwyczajień i tradycji rodzinnych, a także często wpływu okolicznych dworów, które kształtowały trendy urządzania ogrodów.

W tradycyjnych ogrodach występowało również drzewo-opiekun – rosnące na podwórzu, dające cień w czasie upałów i chroniące dom i zabudowania przed pożarem. W tradycyjnych ogrodach nie sadzono również drzew iglastych, wychodząc z założenia, że ich miejsce jest w lesie.

Początkowo wiejskie ogrody ozdobne bazowały na gatunkach rodzimych, przyniesionych z łąk, pól i lasów, dopiero z biegiem czasu dołączyły do nich gatunki ozdobne. Cechą ogrodów tradycyjnych jest również maksymalne wykorzystanie przestrzeni. Każdy skrawek ziemi obsadzony jest roślinami. W ogrodach tradycyjnych stosuje się również materiały charakterystyczne dla danego regionu, np. na Pomorzu jest to kamień polny, drewno, cegła i trzcina.

Tradycyjny ogród wiejski jest przyjazny przyrodzie i krajobrazom. Dzięki bogactwu gatunkowemu, istnieje w nim wiele nisz ekologicznych, z których chętnie korzystają pożyteczne owady, płazy, ptaki, jeże i nietoperze. Tradycyjne wiejskie ogrody to też część naszej kultury i tradycji i są obrazem naszej tożsamości. Kształtują też krajobraz i są istotnym elementem decydującym o odrębności regionalnej. Nie pozwólmy im zginąć!

Serduszkę okazałą to jedna z bardziej urokliwych roślin z ogródków naszych babć.

Tradycyjne ogrody wiejskie cechuje obfitość i śmiałe zestawienia kolorystyczne.

POSADŹ Rośliny do tradycyjnego ogrodu wiejskiego:

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
aksamitka	J	VII-X	☀️💧
<u>barwinek pospolity</u>	B	IV-V	☀️☀️💧
bratek ogrodowy	D	III-X	☀️☀️💧
bukszpan zwyczajny	K	-	☀️☀️💧
cesarska korona	C	IV-V	☀️💧
cynia wytworna	J	VII-X	☀️💧
dalia ogrodowa	B	VII-X	☀️💧
fiolatek wonny	B	IV-V	☀️☀️💧
floks wiechowaty	B	VII-IX	☀️☀️💧
forsycja	K	III-IV	☀️💧
funkia	B	VI-VIII	☀️☀️💧
goździk brodaty	D	V-IX	☀️☀️💧
grostek pachnący	J	VII-X	☀️💧
jaśminowiec wonny	K	V-VI	☀️💧
kalina koralowa Roseum	K	V-VI	☀️☀️💧
<u>konwalia majowa</u>	B	V	☀️💧
kosaciec bródkowy	B	V-VI	☀️💧
kosmos	J	VII-X	☀️💧
lewkonia	J	VI-IX	☀️💧
lilak pospolity	K	V-VI	☀️💧
lilia biała	C	VI	☀️💧
liliowiec ogrodowy	B	V-VIII	☀️☀️💧
lubczyk ogrodowy	B	VI-VIII	☀️💧
lwia paszcza	J	VI-X	☀️💧

Gatunek	Typ	Czas kwitnienia	Wymagania
maciejka	J	VI-IX	☀️💧
<u>macierzanka piaskowa</u>	B	V-VII	☀️💧
mak wschodni	B	V-VI	☀️💧
malwa ogrodowa	D	VII-IX	☀️💧
mieczyk ogrodowy	C	VII-VIII	☀️💧
miesięcznica roczna	D	III-V	☀️☀️💧
mięta pieprzowa	B	VII-IX	☀️☀️💧
nagietek lekarski	J	VI-X	☀️💧
narcyz <i>Poeticus</i>	C	VI-V	☀️💧
nasturcja większa	J	VI-X	☀️☀️💧
<u>niezapominajka leśna</u>	D	IV-VII	☀️☀️💧
<u>orlik pospolity</u>	B	V-VII	☀️💧
ostróżka trwała	B	VII-IX	☀️💧
<u>parzydło leśne</u>	B	VI-VII	☀️💧
<u>pierwiosnek lekarski</u>	B	IV-V	☀️💧
piwonia chińska	B	V-VI	☀️💧
rudbekia owłosiona	J	VII-IX	☀️💧
serduszkę okazałą	B	V-VI	☀️💧
słoneczniczek szorstki	B	VII-X	☀️💧
słonecznik roczny	J	VII-IX	☀️💧
szafirek armeński	C	IV-V	☀️💧
szałwia lekarska	B	VI-VII	☀️💧
tulipan	C	IV-V	☀️💧
<u>złocień zwyczajny</u>	B	V-IX	☀️💧

Typ: J – roślina jednoroczna, D – roślina dwuletnia, B – bylina, C – roślina cebulowa, K – krzew;

Wymagania: ☀️ – pełne słońce, ☀️ – półcień, ☀️ – cień, 💧 – sucho, 💧 – umiarkowanie wilgotno, 💧 – wilgotno;

Podkreślono gatunki rodzime.

W ogrodach wiejskich ważnym elementem są gatunki rodzime.

Gatunki tradycyjnych roślin ozdobnych dają pożywienie wielu gatunkom zwierząt.

PROJEKT TRADYCYJNEGO OGRODU PRZYJAZNEGO NATURZE I KRAJOBRAZOM

Staw z roślinnością wodną i szuwarową
(np. rogatek sztywny, rdestnice, grzybenie, pałka wąskolistna, pałka szerokolistna, turzycę, sity, kosaciec żółty, kaczeniec błotny, niezapominajka błotna)

Grupa drzew i krzewów
(brzoza brodawkowata, jarzab zwyczajny, jarzab szwedzki, śliwa tarnina, kalina koralowa)

Grupy drzew i krzewów oraz rośliny runa
(np. lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, kalina koralowa, gajowiec żółty, zawilec gajowy, konwalia majowa, paprocie)

Łąka kwietna
(trawy oraz m.in.: chaber łukowy, bodziszek łukowy, złocien zwyczajny, mniszek lekarski, jaskier ostry, marchew dzika)

Trawnik

A - dom

B - budynek gospodarczy

C - podwórze

Sad owocowy
(np. jabłonie, wiśnie, śliwy)

Grusza polna

Droga

Grupa drzew i krzewów
(np. sosna pospolita, brzoza brodawkowata, jarzab szwedzki, jarzab zwyczajny, róża dzika, róża rdzawa)

Grupa drzew i krzewów
(np. lipa drobnolistna, klon jawor, klon polny, bez czarny, głóg jednoszyjkowy, czeremcha zwyczajna)

Krzewy osłaniające
(np. śliwa tarnina, bez czarny, róża dzika, róża kutnerowata)

Warzywnik, ogródek zielony

Rabata z roślin przyciągających motyle
(np. lilaki, wiciokrzewy, astry, tytoń ozdobny, floksy, cynie, kosmos, maciejka, macierzanki, smagliczki, mydlnica lekarska, goździki, żeniszki, rozchodniki, lawenda)

Rabata z roślin miododajnych
(np. róża krzewiaste i wielkokwiatowe, malina właściwa, orlik pospolity, melisa lekarska, wrzos pospolity, macierzanki)

Grupa krzewów
(np. lilaki, dzikie róże)

Grupa drzew
(np. sosna pospolita)

Ogródek kwiatowy
(np. róże, malwy, cynie, dalie, bratki, dziewanna, pierwiosnki, przetacznik kłosowy, rozchodniki)

Autor: Elżbieta Kowalik

OBCYM WSTĘP WZBRONIONY

Inwazyjne gatunki roślin

W ogrodzie przyjaznym naturze należy wystrzegać się inwazyjnych gatunków roślin. Gatunki inwazyjne to gatunki występujące poza granicą swojego naturalnego zasięgu, które w nowym siedlisku wykazują ekspansywność i konkurują z gatunkami rodzimymi o niszę ekologiczną. Wiele z groźnych gatunków inwazyjnych hoduje się w ogrodach jako rośliny ozdobne. Problem w tym, że po wydostaniu się z naszego ogrodu powodują olbrzymie i często nieodwracalne szkody w środowisku.

Do najpopularniejszych gatunków inwazyjnych hodowanych w ogrodach należą: niecierpek gruczołowaty, kolczurka klapowana, rdestowiec sachaliński, rdestowiec japoński, nawłóć kanadyjska, nawłóć późna, rudbekia naga i słonecznik bulwiasty. Wszystkie te gatunki wykazują bardzo dużą inwazyjność i po przedostaniu się do środowiska naturalnego konkurują z gatunkami rodzimymi, powodując ich wycofywanie i tym samym przekształcanie siedlisk. W ten sposób burzą równowagę ekologiczną i mają negatywny wpływ na cały ekosystem.

W przypadku gatunków inwazyjnych często nie jesteśmy w stanie zapanować nad ich rozprzestrzenianiem, ponieważ rośliny te są bardzo odporne na usuwanie. Charakte-

ryzują się bardzo wysoką płodnością, np. jeden okaz niecierpka gruczołowatego może wytworzyć nawet 4000 nasion, które rozrzuca w promieniu 7 m od rośliny macierzystej, czyli często poza granicę naszej działki. Bardzo dobrze rozmnażają się wegetatywnie za pomocą rozłogów i kłączy, np. rdestowce przerastają glebę na głębokość ponad 2 m i na odległość nawet 7 m. Z łatwością zatem przedostają się na drugą stronę drogi, a ich usunięcie jest niezwykle trudne, ponieważ już 0,7 g kłącza może dać początek nowej roślinie! Gatunki inwazyjne często mają również działanie allelopatyczne, hamujące kiełkowanie i wzrost innych roślin. Są one również konkurencyjne dla zapylaczy produkując nektar o większej zawartości cukru, dlatego posiadając gatunki inwazyjne w swoim ogrodzie nie zdziwmy się jeśli spadnie nam plon roślin zapylanych przez owady. Wszystko to sprawia, że zamiast po fakcie walczyć z gatunkami inwazyjnymi, po prostu ich nie sadźmy, a jeśli znajdują się w naszej najbliższej okolicy, nie przechodźmy obojętnie i usuńmy je. Pamiętajmy również, by odpady po gatunkach inwazyjnych odpowiednio gospodarować. Ze względu na dużą żywotność roślin, nie nadają się do kompostowania i najlepiej je wysuszyć i spalić.

UNIKAJ!

Gatunki inwazyjne i potencjalnie inwazyjne hodowane w ogrodach:

Gatunek	Kategoria inwazyjności
• aronia śliwolistna	I
• aster nowobelgijski	IV
• aster wierzbolistny	I
• azolla drobna	III
• bożodrzew gruczołowaty	III
• czeremcha amerykańska	IV
• dąb czerwony	IV
• dereń rozłogowy	III
• jesion pensylwański	III
• klon jesionolistny	IV
• kolcowój pospolity	I
• kolczurka klapowana	IV
• kroplik żółty	III
• łubin trwały	III
• moczarka kanadyjska	IV
• naparstnica purpurowa	II
• nawłóć kanadyjska	IV
• nawłóć późna	IV
• nawłóć wąskolistna	IV
• niecierpek gruczołowaty	IV
• niecierpek pomarańczowy	III
• orzech włoski	II
• powojnik pnący	II
• rdestowiec japoński	IV
• rdestowiec pośredni	IV
• rdestowiec sachaliński	IV
• rdest wielokłosowy	II
• robinia akacjowa	IV
• róża pomarszczona	IV
• rudbekia naga	IV
• słonecznik bulwiasty	II
• smotrawa okazała	II
• sumak octowiec	III
• świdośliwa kłosowa	IV
• świdośliwa Lamarcka	II
• tawuła kutnerowata	IV
• tojeść kropkowana	II
• tulejnik amerykański	potencjalnie inwazyjny, nie notowany w Polsce
• wiązowiec zachodni	II
• winobluszcz zaroślowy	II

Kategoria inwazyjności (wg Tokarska-Guzik i in. 2014)

I – gatunki potencjalnie inwazyjne, obecnie zajmujące niewielki areal lub mające niewielką liczbę stanowisk w kraju lub w poszczególnych regionach;

II – gatunki, które już ujawniły właściwości inwazyjne w niektórych regionach, zwiększają zajmowany areal bądź liczbę stanowisk lub cechują się dużym potencjałem inwazyjnym znanym z innych krajów;

III – gatunki, które występują na niewielu stanowiskach z dużą ilościowością lub w rozproszeniu na wielu stanowiskach, wprowadzając z niewielką liczebnością osobników, lecz o znaczącym zagrożeniu ekologicznym, ekonomicznym lub społecznym;

IV – gatunki, których występowanie na obszarze Polski ma bardzo istotne znaczenie – znana jest zarówno duża liczba ich stanowisk, jak również duża liczebność osobników w płatach; większość nadal zwiększa liczbę stanowisk lub zajmowany obszar.

Rdestowiec sachaliński

Niecierpek gruczołowaty

Nawłóć późna

Kolczurka klapowana

Rudbekia naga

ALFABETYCZNY SPIS ROŚLIN

polecanych do tradycyjnych ogrodów przyjaznych naturze i krajobrazom

Przedstawione w niniejszym rozdziale rośliny to gatunki rodzime lub wykorzystywane w ogrodach tradycyjnych. Mają one istotne znaczenie w zwiększaniu różnorodności biologicznej dając pożytek pszczołom, trzmielom i motyloom.

Są też miejscem schronienia i żerowania licznych gatunków ptaków i ssaków. Wybór gatunków ozdobnych na rynku jest przeogromny, nie zapominajmy jednak o gatunkach tradycyjnych i uważajmy na rośliny inwazyjne.

Grupa roślin:

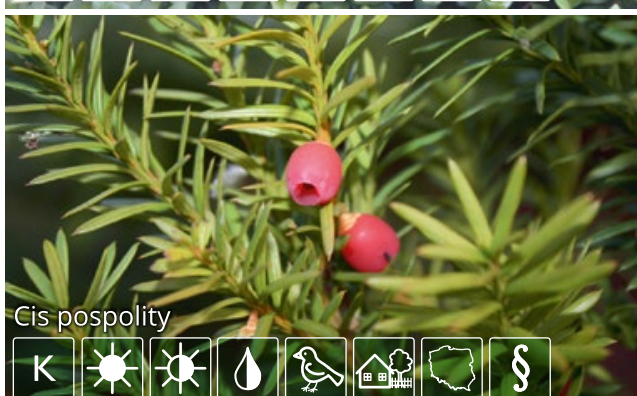
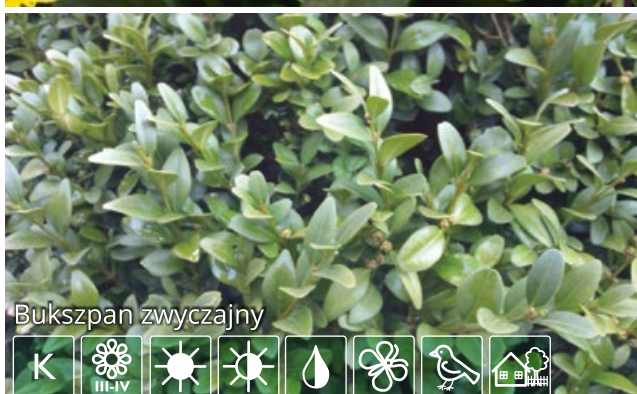
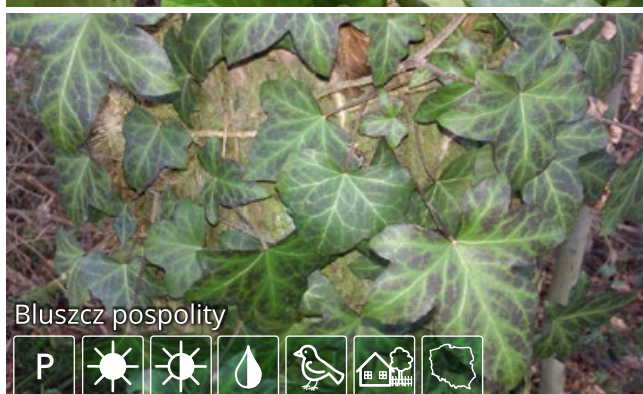
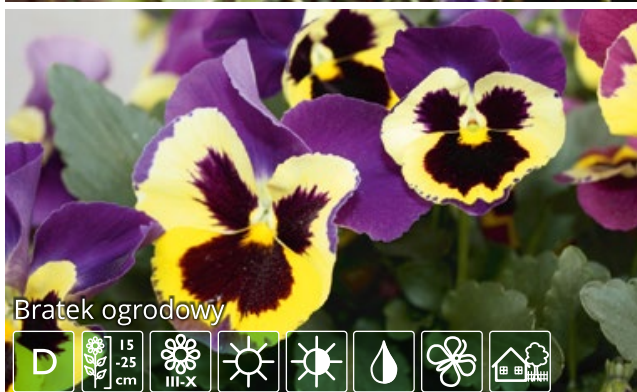
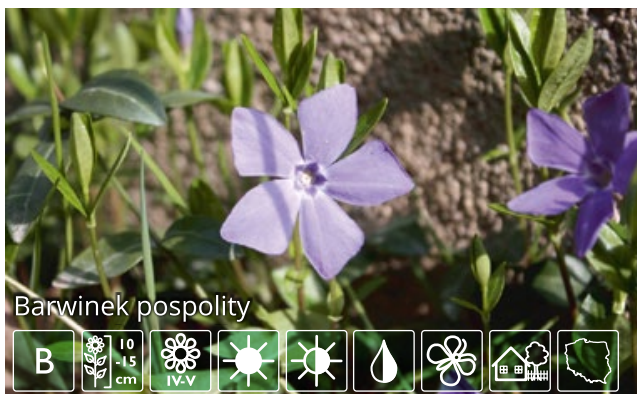
- J** Rośliny jednoroczne
- D** Rośliny dwuletnie
- C** Rośliny cebulowe
- B** Byliny
- K** Krzewy
- P** Pnącze
- Drz** Drzewa

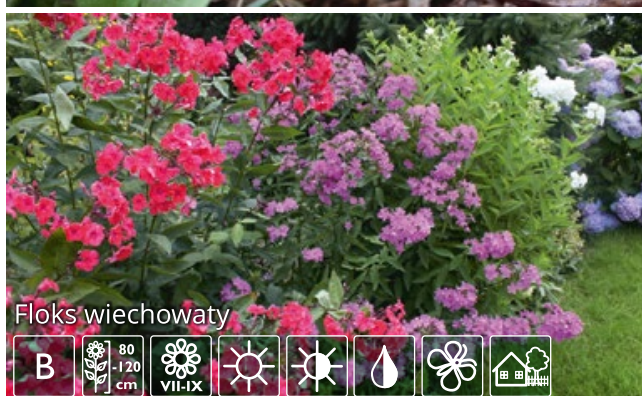
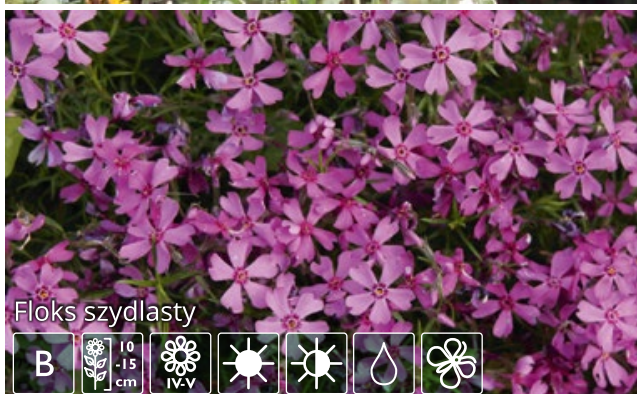
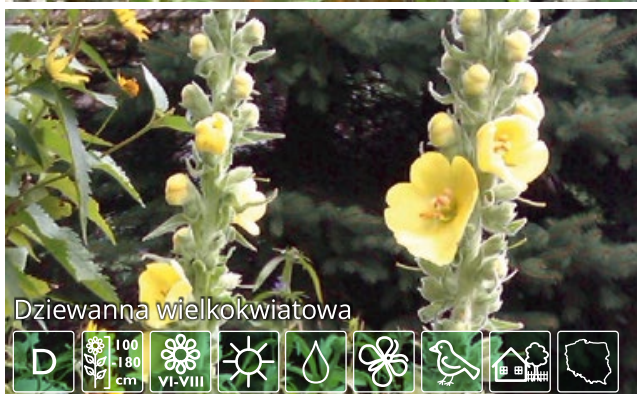
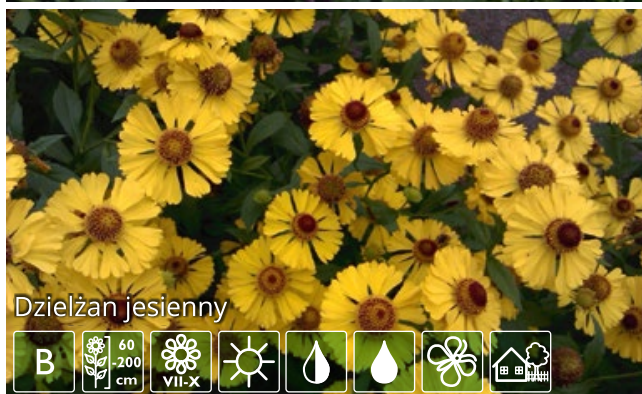
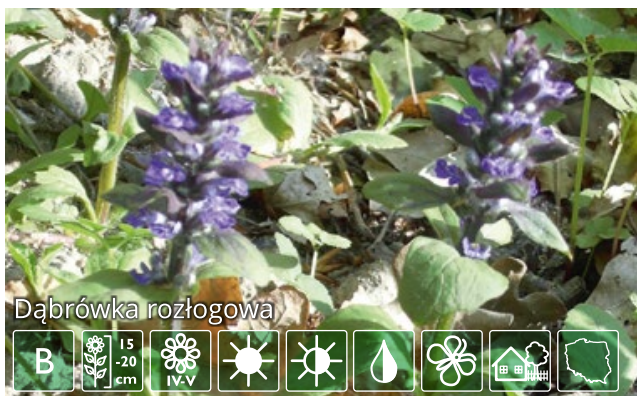
Wymagania:

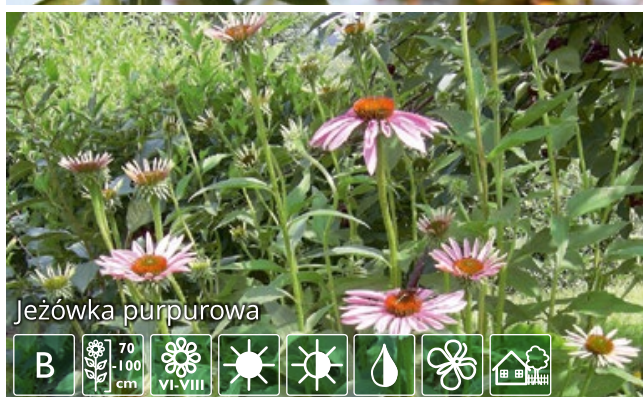
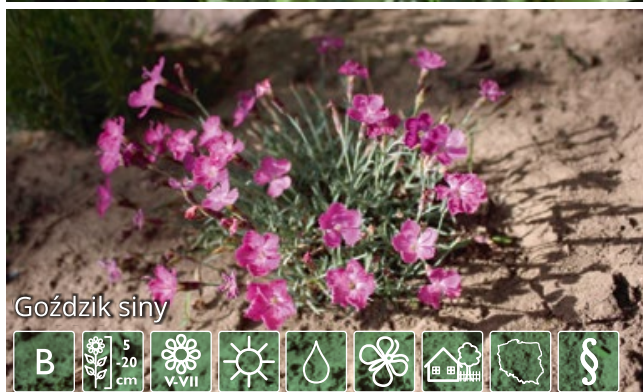
- Pełne słońce
- Półcień
- Cień
- Sucho
- Umiarkowanie wilgotno
- Wilgotno

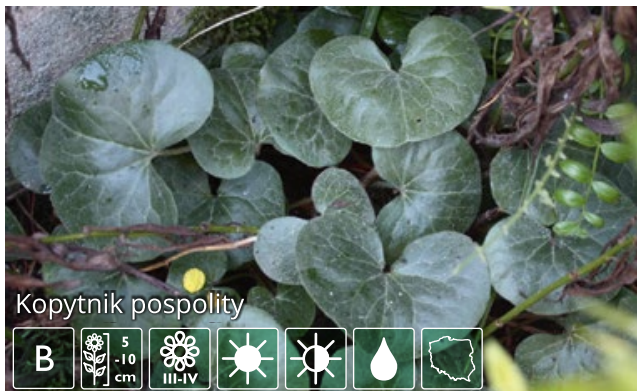
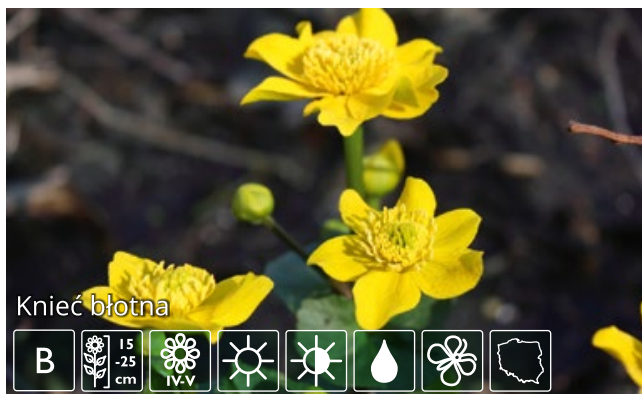
Inne oznaczenia:

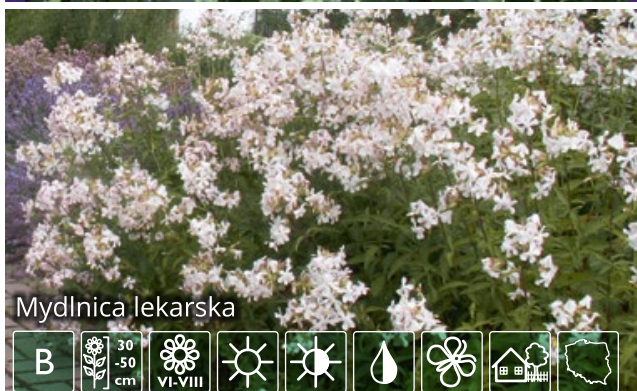
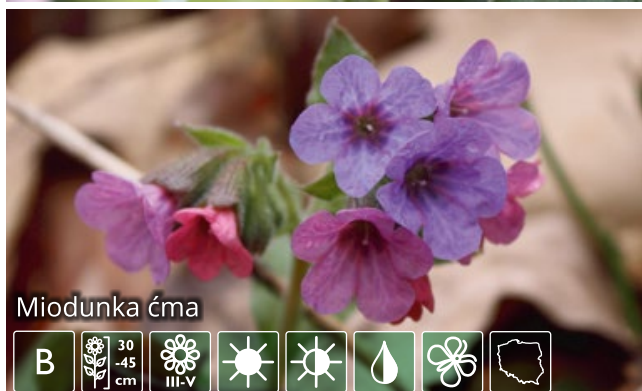
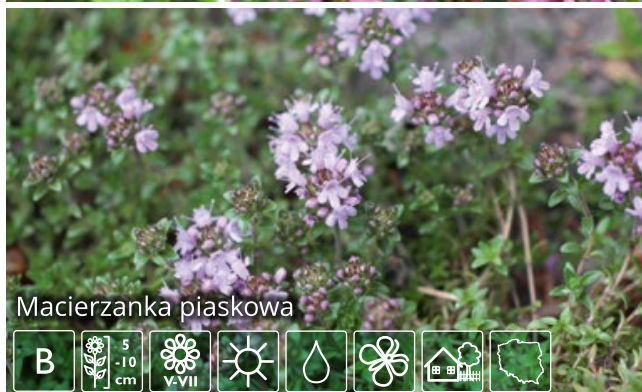
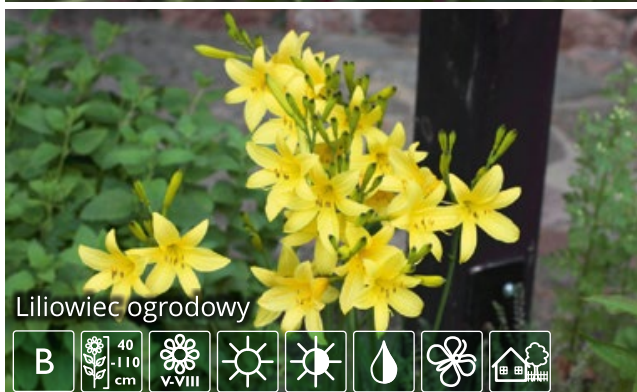
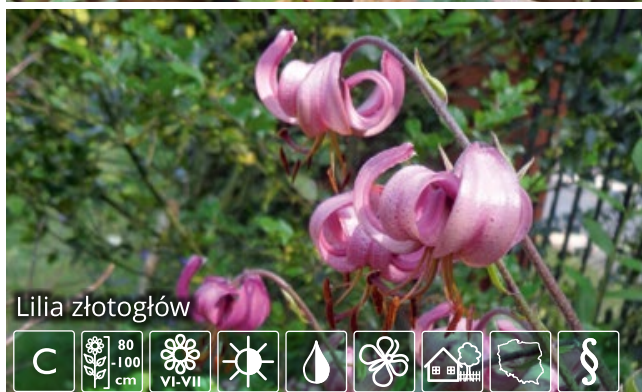
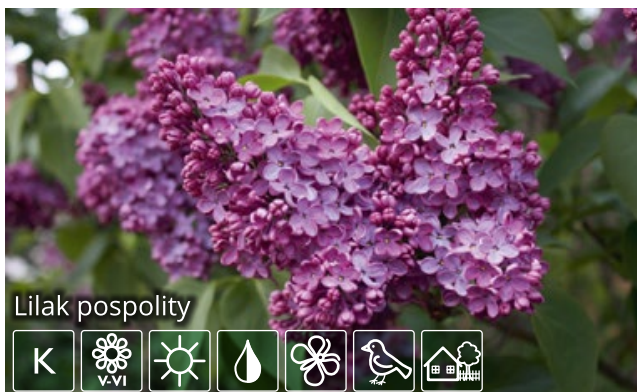
- Wysokość
- Okres kwitnienia
- Roślina miododajna
- Roślina przyjazna ptakom
- Roślina z tradycyjnych ogrodów
- Roślina rodzima
- Roślina chroniona

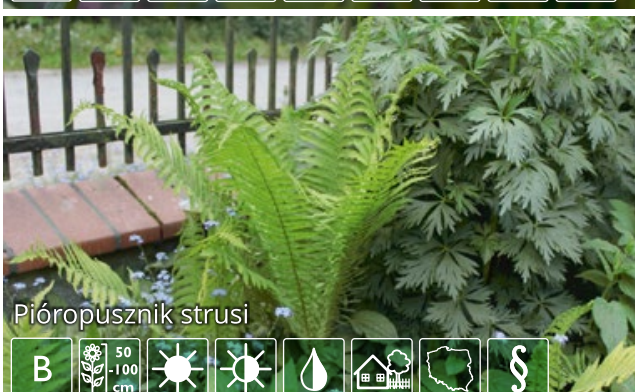
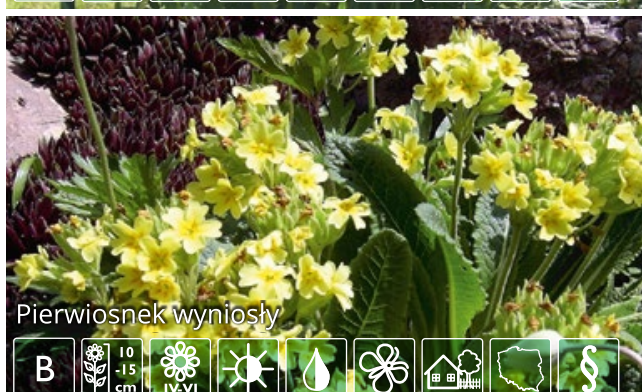
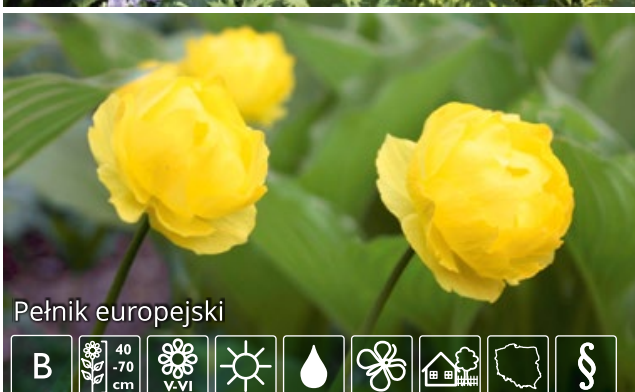
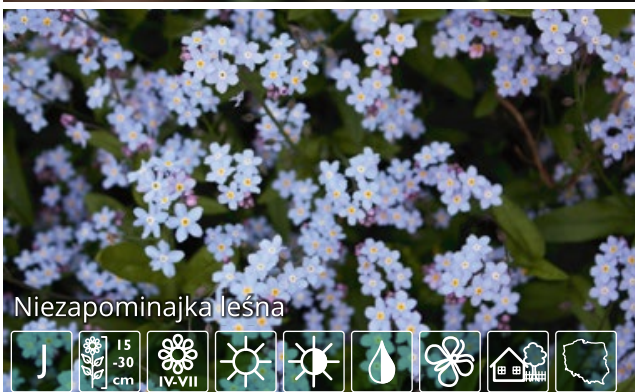
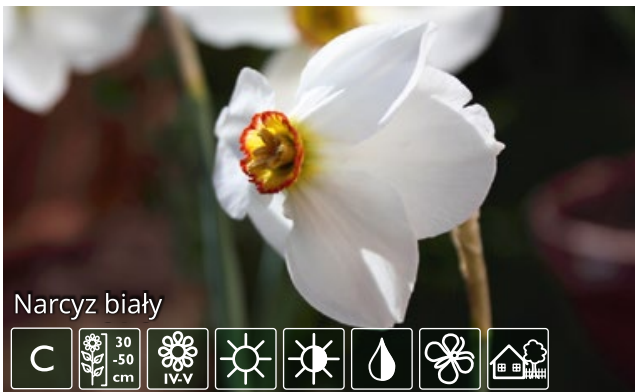
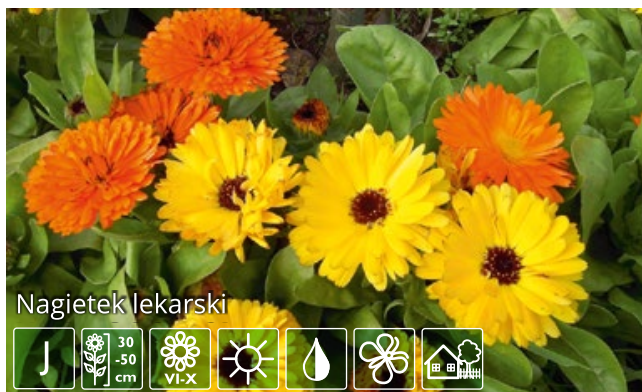

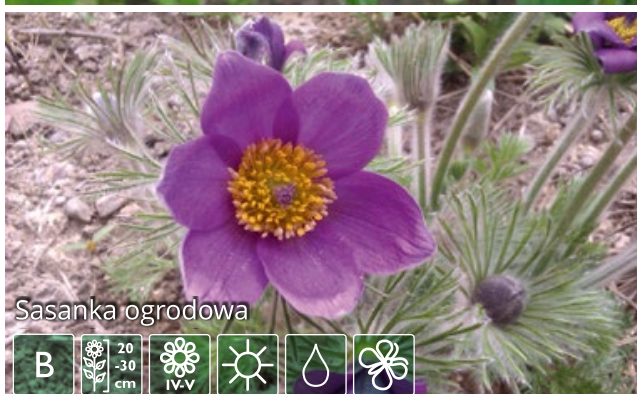
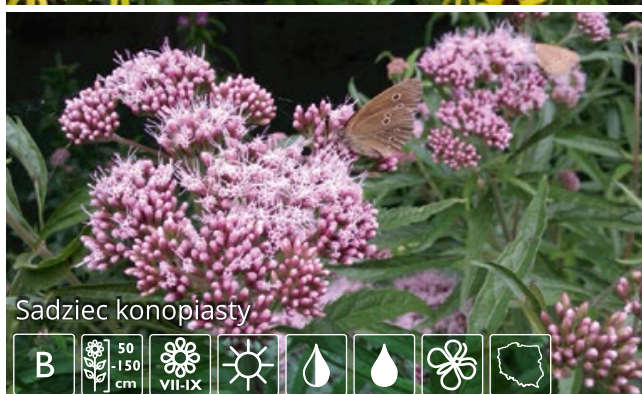
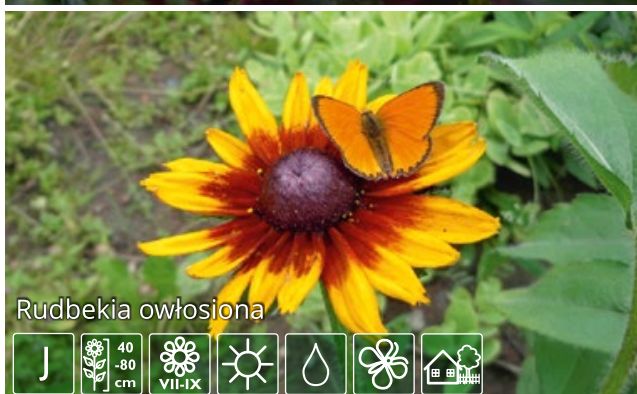
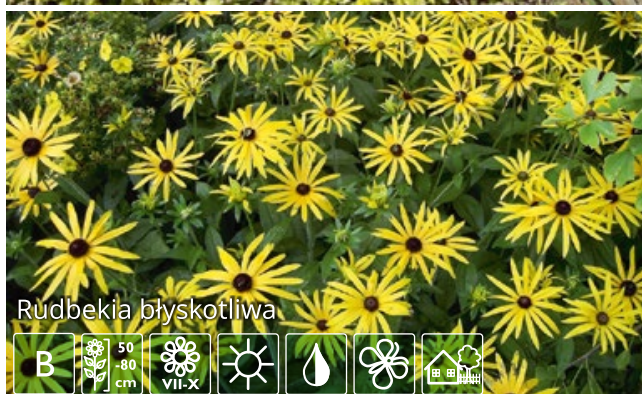
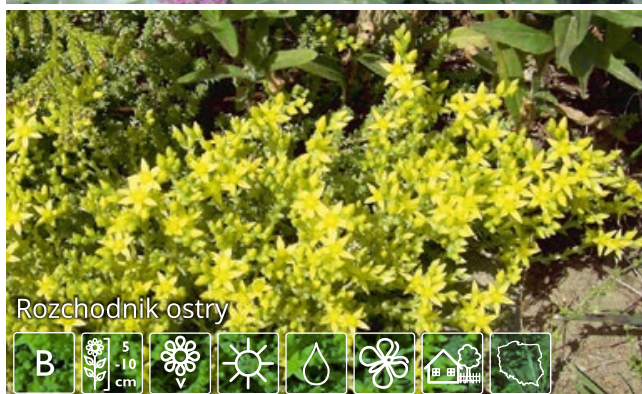
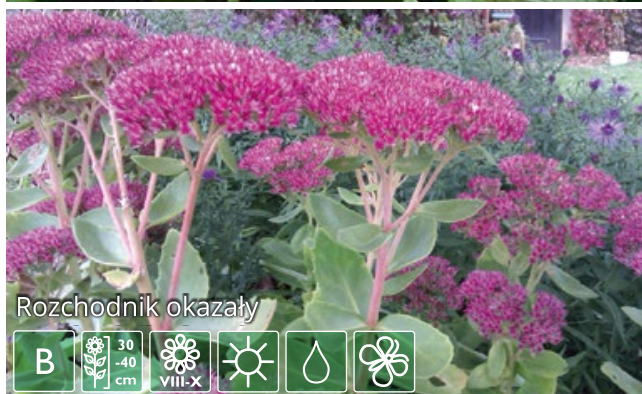

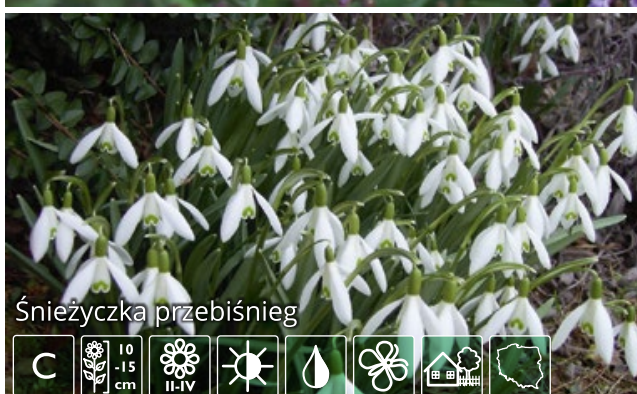
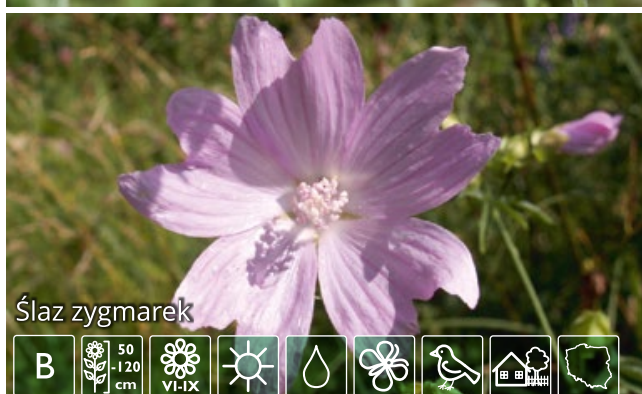
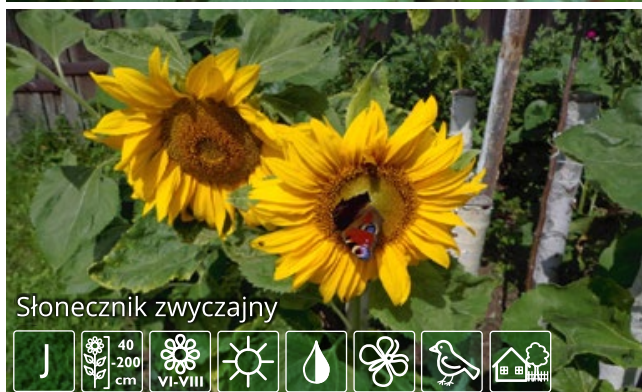

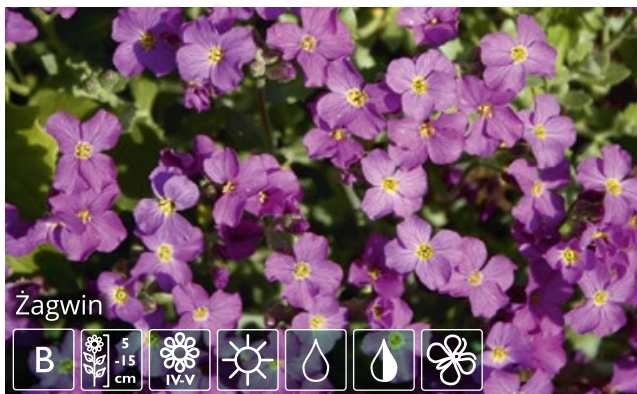
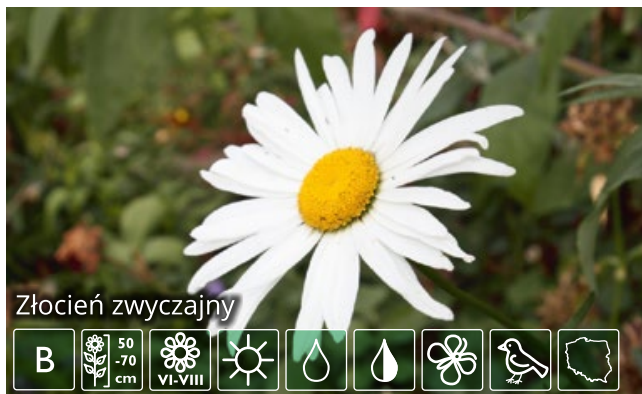
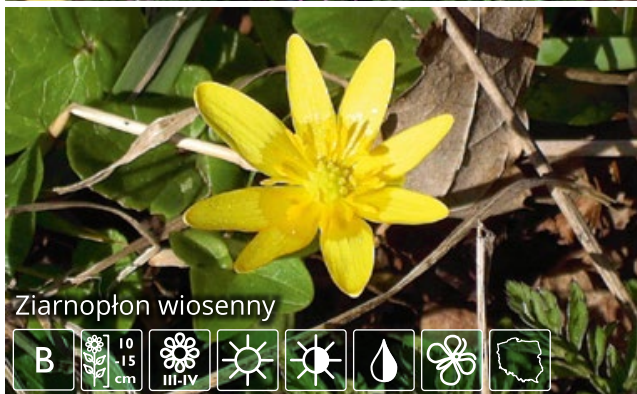
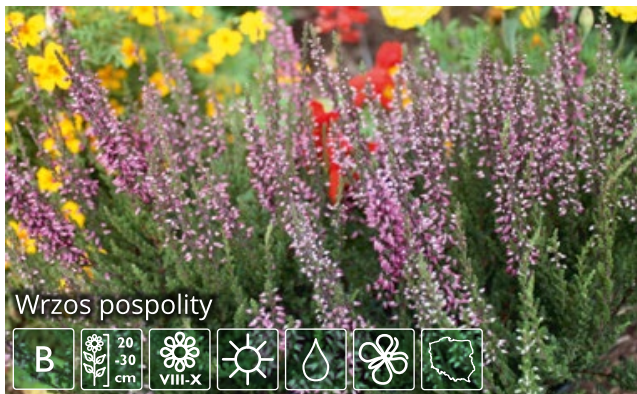
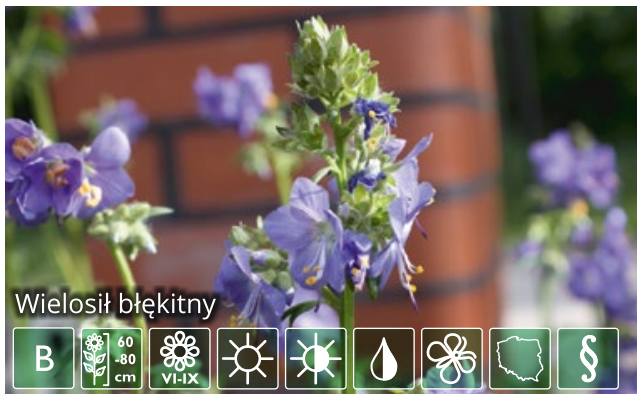
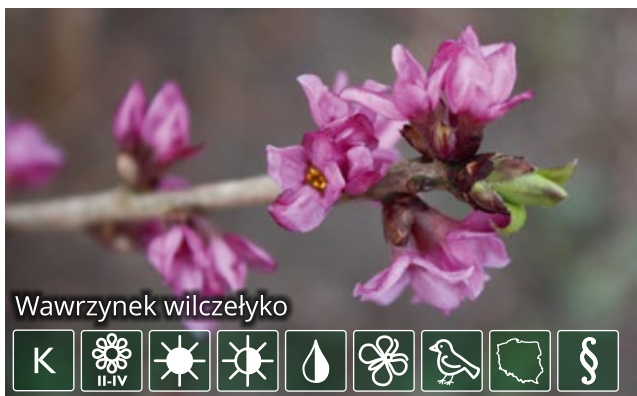

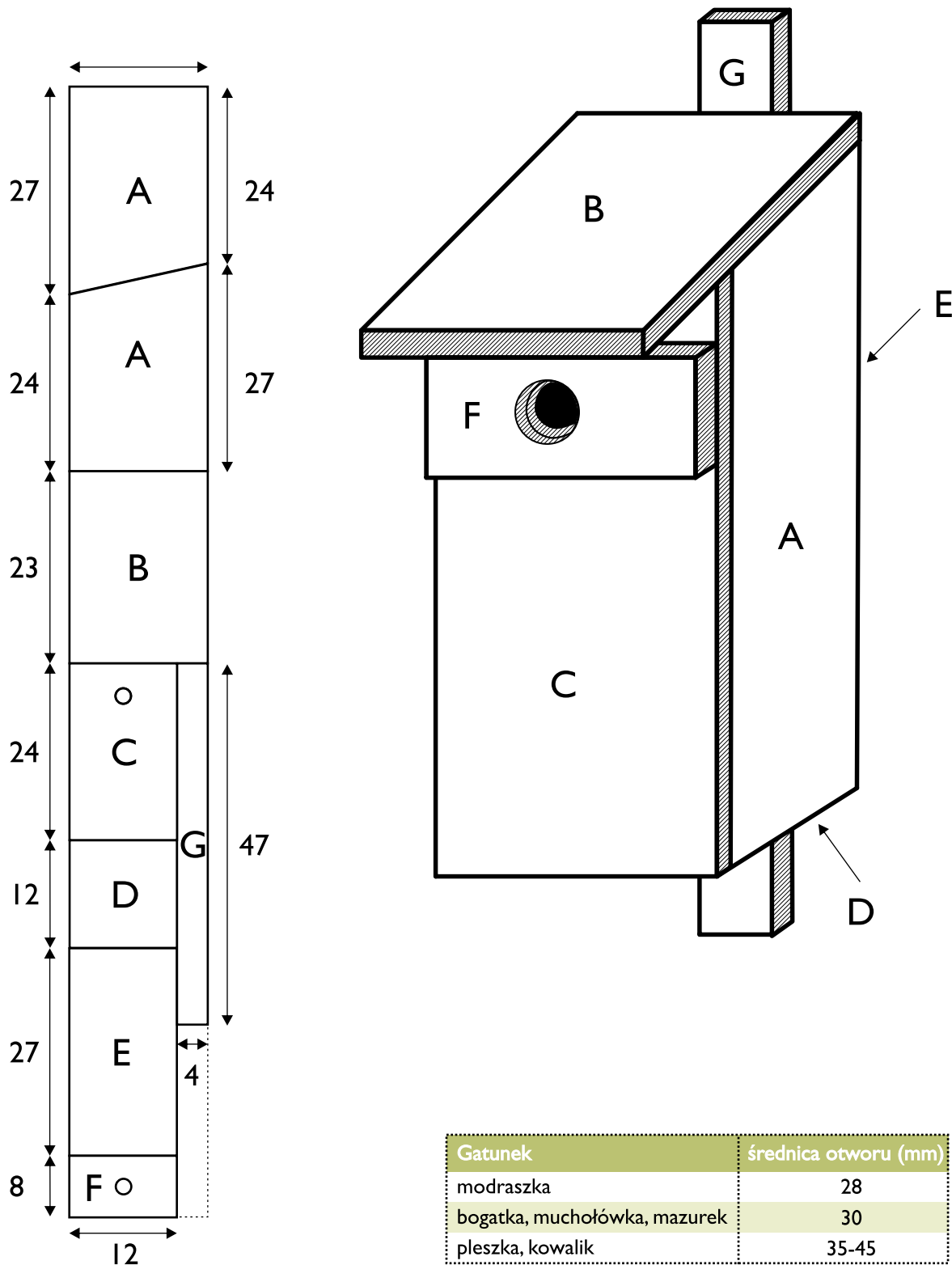

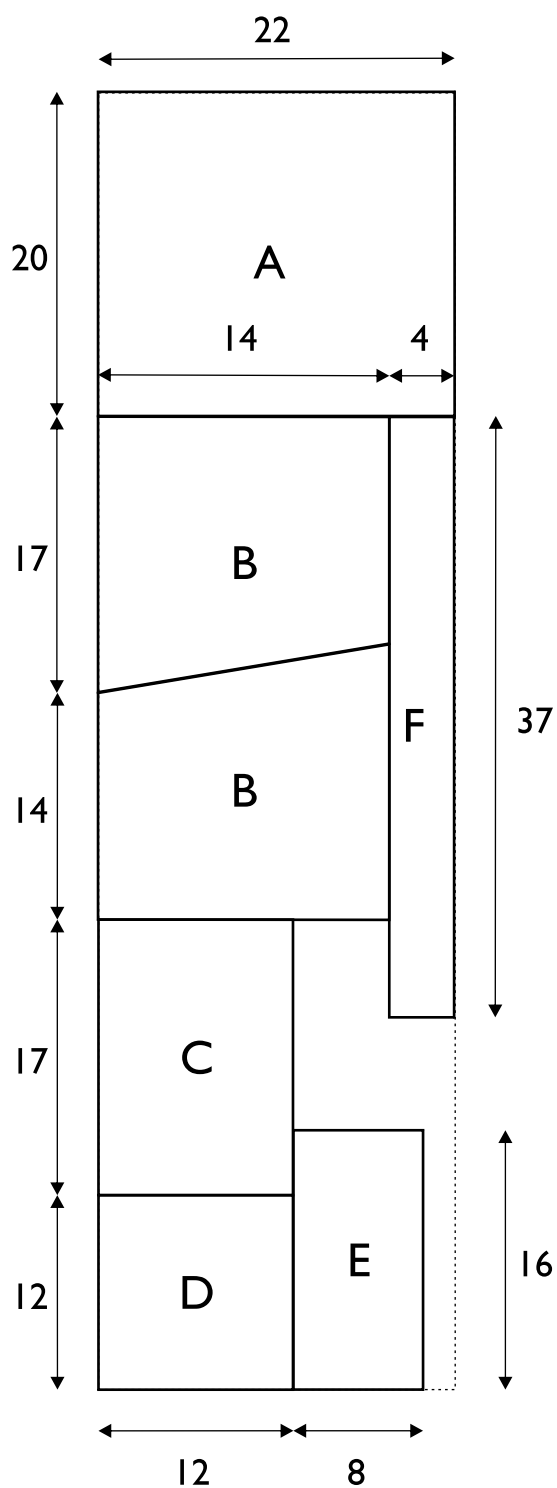

ZRÓB TO SAM Budka lęgowa dla ptaków typu zamkniętego (wymiary w mm):

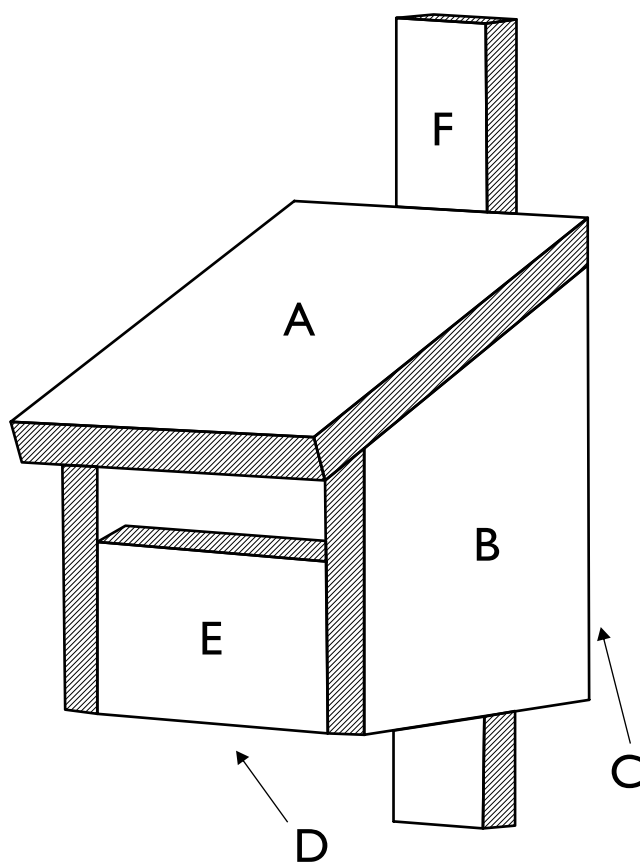

ZRÓB TO SAM Budka lęgowa dla ptaków półotwarta (wymiary w mm):

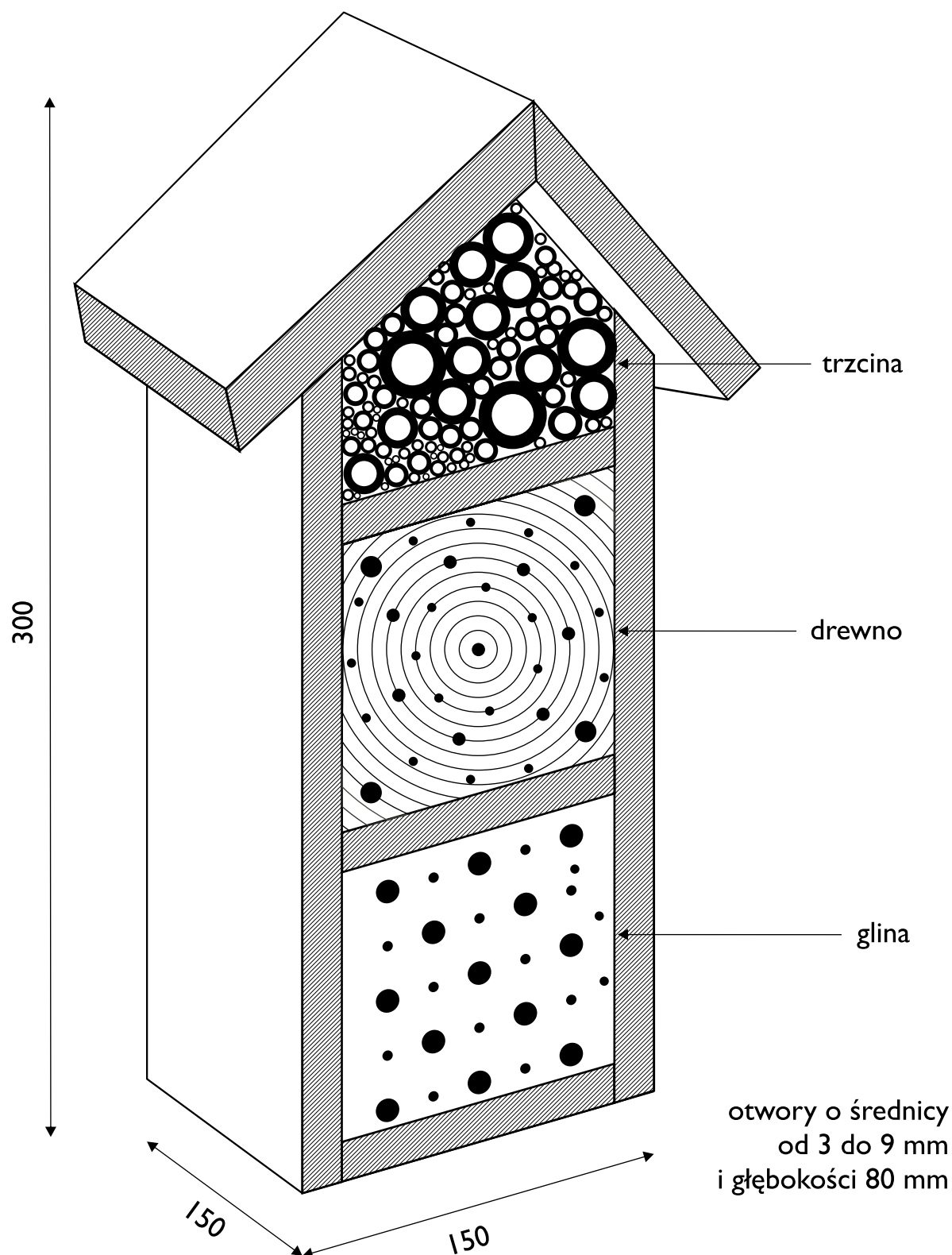

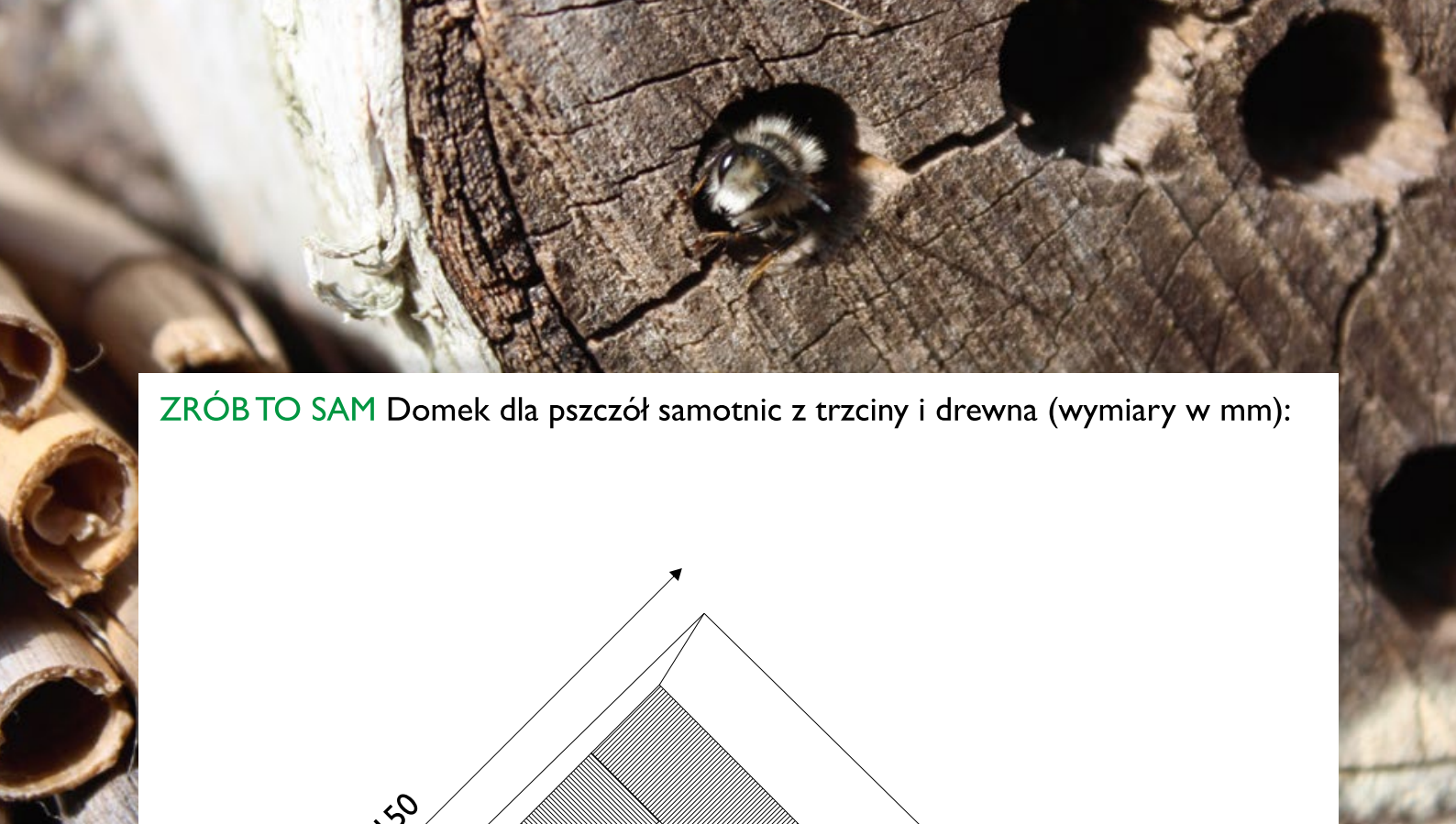
Gatunki wykorzystujące budki półotwarte:

pliszka siwa
 pliszka górska
 pliszka
 muchołówka szara
 kopciuszek
 rudzik

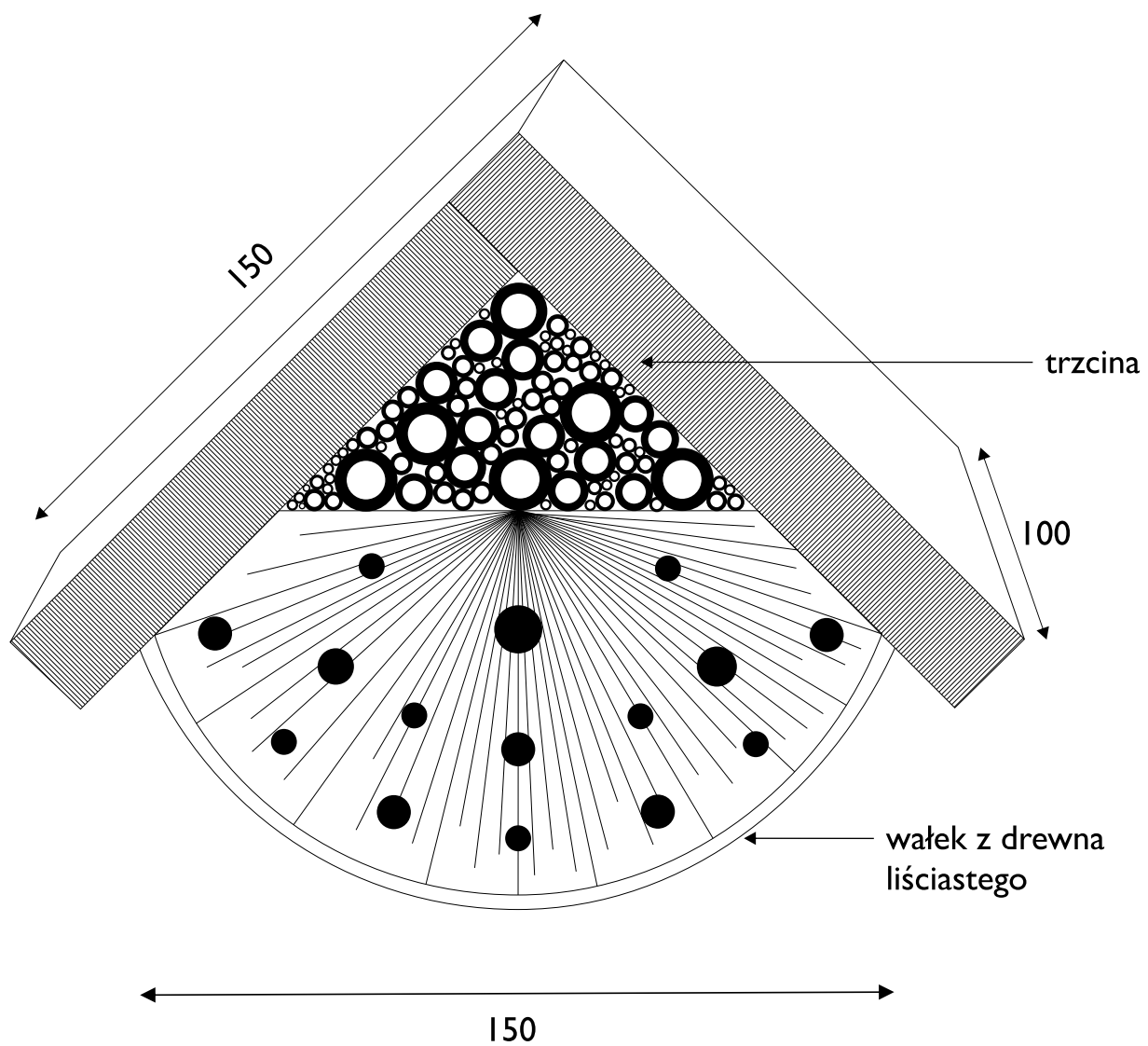

ZRÓB TO SAM Domek dla pszczół samotnic z trzciny, drewna i gliny (wymiary w mm):

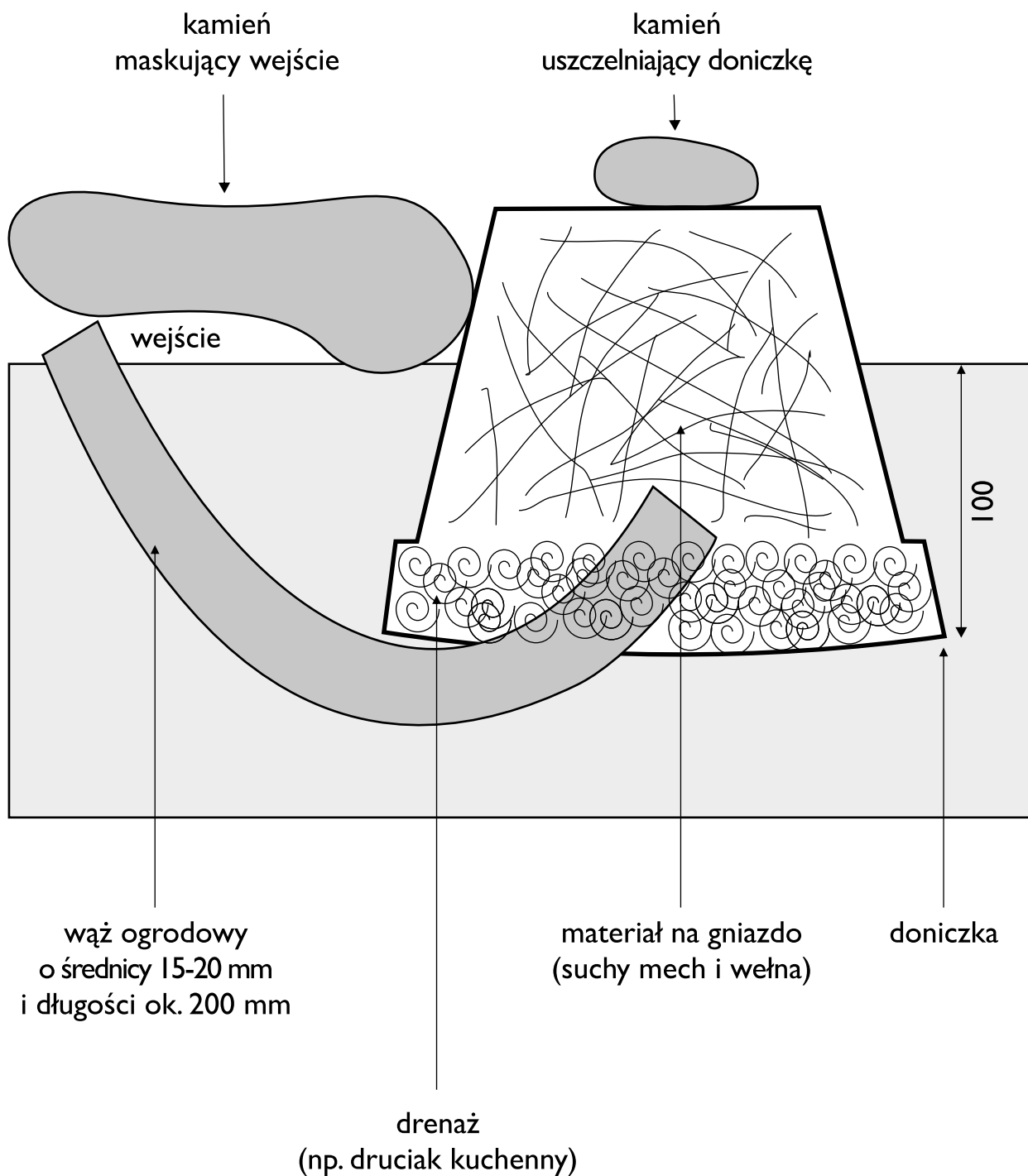

ZRÓB TO SAM Domek dla pszczół samotnic z trzciny i drewna (wymiary w mm):

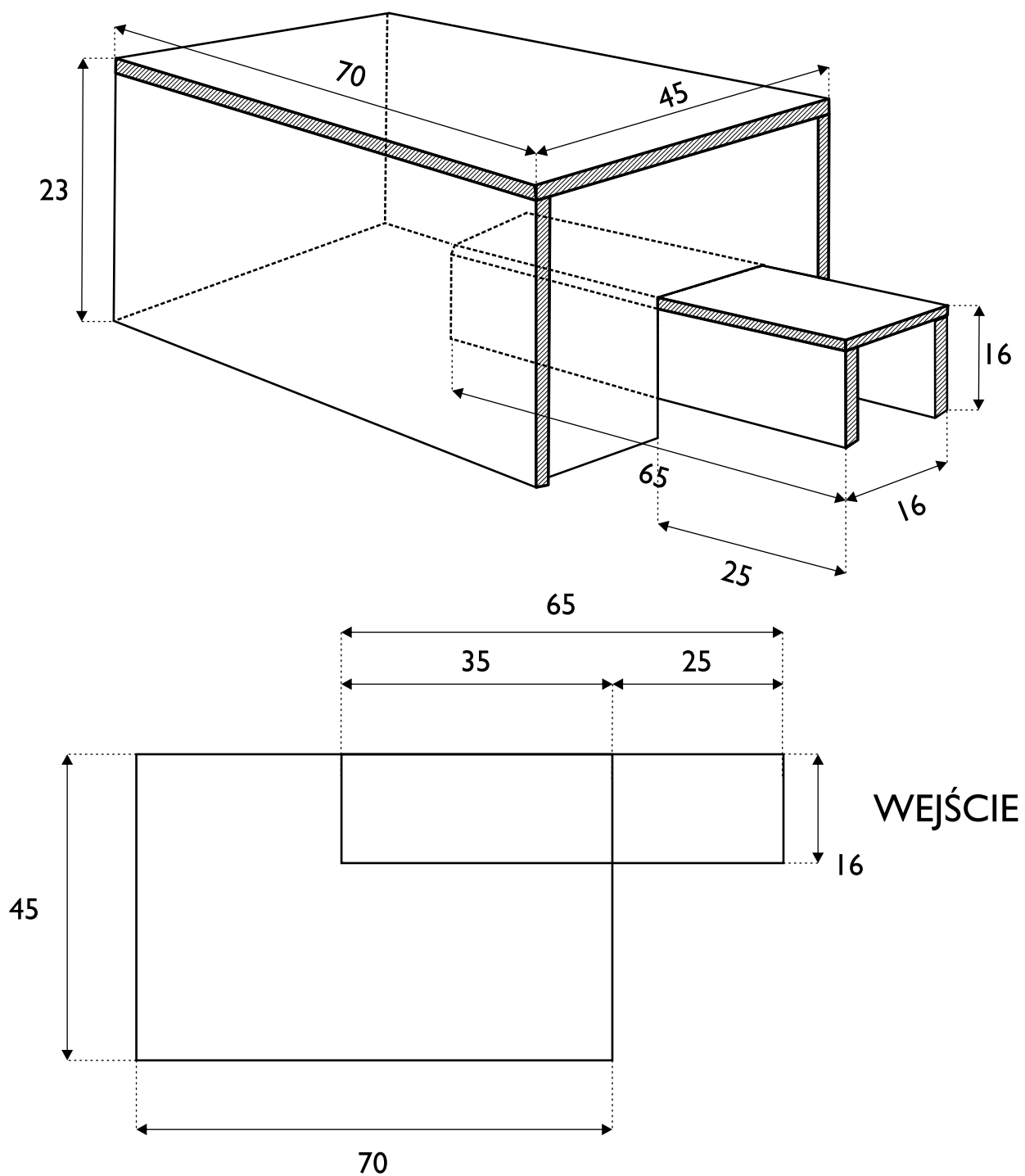

otwory o średnicy
od 3 do 9 mm
i głębokości 80 mm

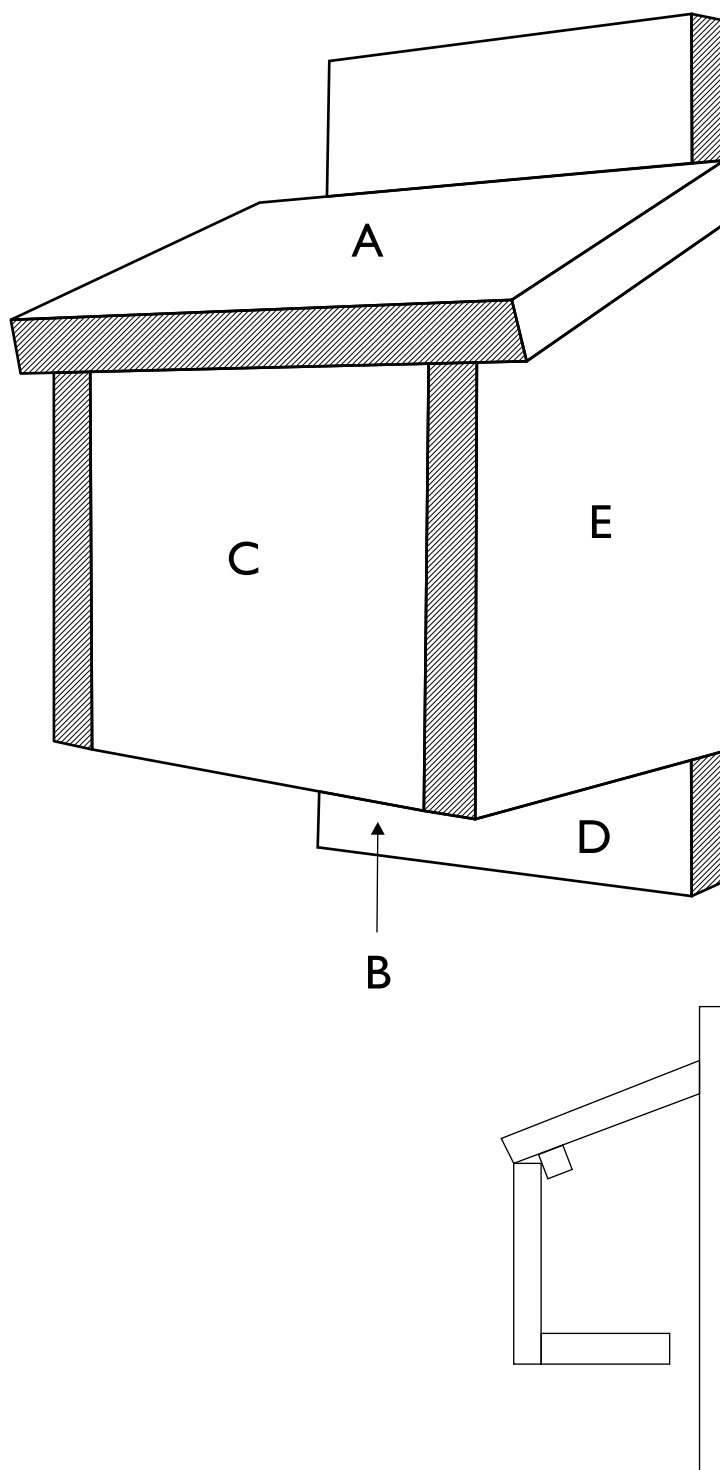
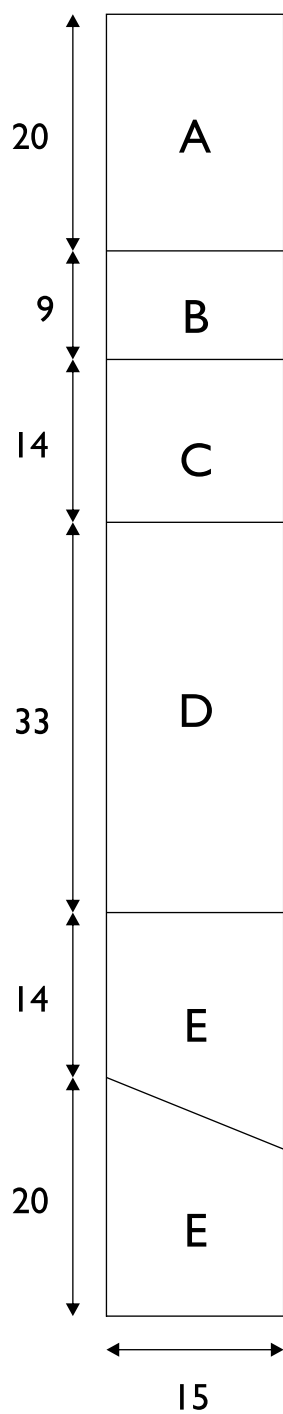
ZRÓB TO SAM Domek dla trzmieła (wymiary w mm):

ZRÓB TO SAM Domek dla jeża (wymiary w cm):

ZRÓB TO SAM Schron dla nietoperza (wymiary w mm):

DOBRA PRAKTYKA OGRODNIKA-PRZYRODNIKA

zima

GRUDZIEŃ

- Dokarmiamy ptaki;
- Wykonując stroiki świąteczne i ubierając choinkę postawmy na naturalne materiały: szyszki, orzechy, owoce ostrokrzewu i cisa;
- Odsnieżamy oczko wodne, by umożliwić roślinom wodnym fotosyntezę i produkcję tlenu;
- Związujemy krzewy zimozielone, by nie dopuścić do ich rozłamywania pod ciężarem śniegu;
- Sprawdzamy zimowe zabezpieczenia roślin;

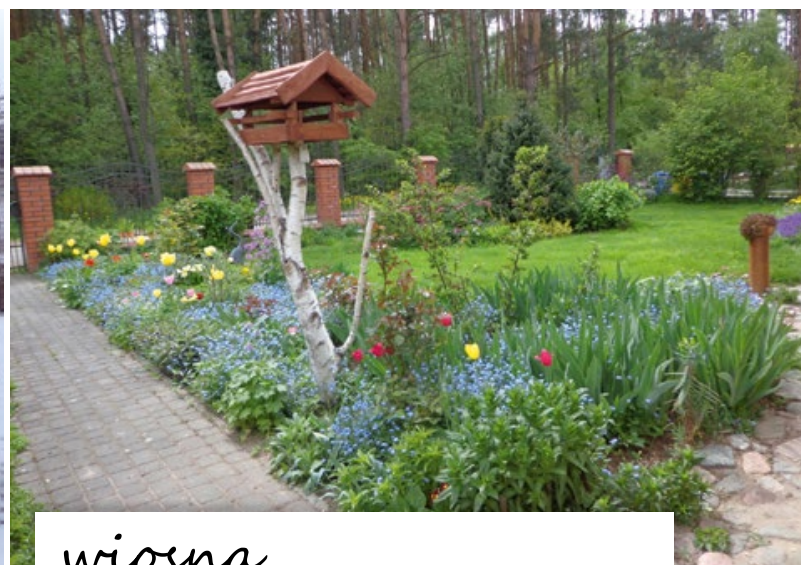
STYCZEŃ

- Dokarmiamy ptaki;
- Wykonujemy i wywieszamy budki lęgowe dla ptaków;
- Zbieramy suchą trzcinę do schronów dla murarek;
- Odsnieżamy oczko wodne i wybijamy przeręble;
- Otrząsamy śnieg z zimozielonych drzew i krzewów;
- Sprawdzamy zimowe zabezpieczenia roślin;
- Usuwamy z drzew owocowych pozostałe na nich liście i tzw. mumie owocowe;
- Planujemy!

LUTY

- Nadal dokarmiamy ptaki;
- Czyścimy budki lęgowe ptaków;
- Przycinamy drzewa i krzewy owocowe;
- Pobieramy zrazy do szczepienia drzew;
- Przycinamy żywopłoty przed zakładaniem gniazd przez ptaki;
- Sprawdzamy zasoby nasion;
- Okrywamy kielki krokusów i tulipanów;

ROŚLINY ZIMY: ciemiernik, cis pospolity, berberys, ognik szkarłatny, rannik zimowy, wawrzynek wilczełyko, wrzosiec

wiosna

MARZEC

- Przycinamy krzewy;
- Wysiewamy nasiona na rozsadę – cynie, aksamitki, lwią paszczę, lewkonię, nagietki i astry;
- Wysiewamy do gruntu groszek pachnący;
- Wykorzystujemy kompost;
- Wykonujemy grządki;
- Czyścimy oczko wodne usuwając martwe części roślin;
- Sadzimy drzewa i krzewy z odkrytym korzeniem;

KWIECIEŃ

- Wypuszczamy na dwór złotoocki, biedronki i inne owady zimujące w naszym domu;
- Umożliwiamy wędrówkę płazom sprawdzając świetliki okienne i inne zagłębienia, do których wpadają;
- Planujemy i wykonujemy rabatę roślin miododajnych dla pszczoł i motyli;
- Wystawiamy domki dla pszczoł samotnic;
- Zaczynamy walkę z gatunkami inwazyjnymi: niecierpką gruczołowatą i kolczurką kłapowaną;

MAJ

- Wykonujemy domek dla trzmiela;
- Wykonujemy lepiankę dla pszczoł samotnic gniazdujących w glinie oraz wystawiamy pojemniki z piaskiem dla pszczoł grzebiących w ziemi;
- Wystawiamy poidła dla ptaków;
- Wykonujemy schrony dla jaszczurek usypując stosy kamieni;
- Walczymy z gatunkami inwazyjnymi;
- Zabezpieczamy rośliny przed ostatnimi przymrozkami;

ROŚLINY WIOSNY: forsycja, krokus, śnieżyczka, przylaszczka, cesarska korona, szafirek, sasanka, miesięcznica, pierwiosnek, żagwin, tulipan, hiacynt, serduszkę, piwonia, lilak, orlik, niezapominajka, konwalia, barwinek

kalendariusz prac w ogrodzie

lato

CZERWIEC

- Ostrożnie kosimy trawnik chroniąc drobne zwierzęta;
- W miejsce zbędnych trawników sadzimy rośliny zadarniające;
- Przygotowujemy naturalne nawozy na bazie roślin, tzw. gnojówki;
- Sadzimy rośliny jednoroczne: cynie, aksamitki, lewkonie i astry;
- Siejemy do rozsadnika rośliny dwuletnie: malwy, bratki, goździki brodate, dziewanny i niezapominajki;

LIPIEC

- Sadzimy rośliny pokarmowe dla motyli: floksy, wiesiołki, maciejkę, lebidkę i jeżówkę;
- Wykonujemy poidła dla motyli i pszczoł;
- Zachowujemy kępy pokrzywy – rośliny żywicielskiej dla wielu gąsienic;
- Uzupełniamy wodę w oczku wodnym i poidłach dla ptaków;
- Usuwamy gatunki inwazyjne;
- Zbieramy deszczówkę i wykorzystujemy do podlewania;

SIERPIEŃ

- Wysiewamy poplon;
- Sadzimy cebule cesarskiej korony i narcyzów;
- Wysadzamy na miejsca stałe rośliny dwuletnie: malwy, bratki, goździki brodate, dziewanny i niezapominajki;
- Dzielimy i przesadzamy piwonie i liliowce;
- W pobliżu grządek wystawiamy schrony dla złoto-
oków i bzygów;
- Ogławiamy przekwitłe kwiatostany;

ROŚLINY LATA: goździk brodaty, mak wschodni, parzydło leśne, liliowiec, kalina koralowa, rozchodniki, jaśminowiec, kosaciec bródkowy, nagietek, nasturcja, malwa, floksy, macierzanka piaskowa, ostróżka, lilie, dzwonek szorstki, słoneczniczek szorstki, słonecznik, dalie, cynia

jesień

WRZESIEŃ

- Zbieramy i przechowujemy nasiona roślin jedno-
rocznych;
- Wysiewamy poplon;
- Sadzimy wiosenne rośliny cebulowe: tulipany, żon-
kile, krokusy;
- Wykonujemy zimowe schronienia dla zwierząt;
- Suszymy rośliny na zimowe kompozycje;
- Zbieramy zimową karmę dla ptaków;
- Usuwamy porażone chorobami liście i owoce;

PAŹDZIERNIK

- Pozostawmy na drzewach kilka jabłek jako pokarm
dla ptaków;
- Wykonujemy i montujemy karmnik dla ptaków;
- Czyścimy budki lęgowe dla ptaków;
- Grabimy liście i wyrzucamy je na kompost;
- Umożliwiamy złoto-
okom zimowanie w domu;
- Sprawdzamy zimowe zabezpieczenia roślin;
- Czyścimy oczko wodne z obumierających części roślin;
- Wykopujemy bulwy dalii i cebule mieczyków;

LISTOPAD

- Dokarmiamy ptaki;
- Zabezpieczamy rośliny przed zimą, okrywamy stroi-
szem i kopczykujemy;
- Sadzimy drzewa i krzewy z odkrytym korzeniem;
- Podlewamy rośliny zimozielone, by nie groziła im
susza fizjologiczna w zimie;
- Zabezpieczamy drzewa i krzewy owocowe przed
zgryzaniem przez sarny i zające;

ROŚLINY JESIENI: rudbekia szorstka, rudbekia błyskotliwa, aksamitka, dzielżan jesienny, zimowit jesienny, wrzosy, chryzantemy, rajska jabłoń, zawilec japoński, rozchodnik okazały, żeniszek, trzmielina pospolita, głóg

LITERATURA

Iwaniuk A., Kowalik E. 2013. Polski ogród wiejski, Bellona, Warszawa.

Kowalik E., Kowalska M. 2013. Kolorowe zagrody, Stowarzyszenie Wiejskie, Zielona Przestrzeń, Grabowo.

Kruszewicz A. G. 2005. Pomagamy Ptakom, Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.

Mikusek R. 2012. Budki lęgowe dla ptaków, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków.

Ogrodnictwo wobec roślin obcego pochodzenia. Kodeks dobrych Praktyk. 2014. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.

Plessner H. 1987. Wiejski ogród przydomowy, Wydawnictwo Spółdzielcze, Warszawa.

Priwieziencew E. 2005. O wirydarzu polskim, czyli o tradycyjnych ogródkach i wiejskich kwiatach, Biuletyn Informacyjny Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Przysieku, nr 24.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym, Dz.U. 2011 nr 210 poz. 1260.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin, Dz.U. 2014 poz. 1409.

Rymon Lipińska J. 2015. Zamień nawłocie na malwy przy płocie, Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych, Charzykowy.

Tokarska-Guzik B., Dajdok Z., Zając M., Zając A., Urbisz A., Danielewicz W., Hołdyński C. 2012. Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych, Warszawa.

Zątek W. 2003. Przydomowy ogród wiejski dawniej i dziś, Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie, nr 402, s. 271-276.

Projekt graficzny, skład i druk: Szarek Wydawnictwo Reklama

Opracowanie tekstu: Justyna Rymon Lipińska

Fotografie: Justyna Rymon Lipińska, Alicja Rymon Lipińska, Anna Kasprzak

Wydawca:

Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych

Oddział Zespołu w Charzykowach

Zaborski Park Krajobrazowy

ul. Turystyczna 10

89-606 Charzykowy

ISBN 978-83-935093-4-8

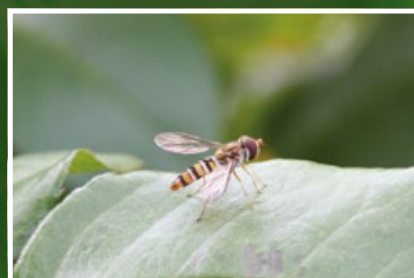
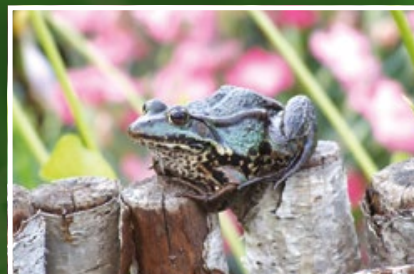
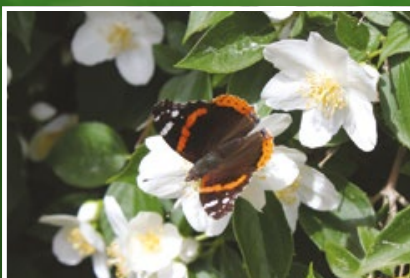
Charzykowy 2015

JEDNOSTKA SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W GDAŃSKU

Tradycyjny ogród stworzony w zgodzie z naturą jest miejscem przyjaznym nie tylko człowiekowi, ale także roślinom i zwierzętom. Wyrasta on z naturalnego krajobrazu, wykorzystując specyfikę siedliska i gatunki właściwych mu roślin.

Co należy zrobić, by stworzyć ogród przyjazny przyrodzie? Pomocą niech stanie się niniejszy poradnik, który przekazujemy do Państwa rąk. Pokazuje on, jak w łatwy i tani sposób możemy zwiększyć różnorodność biologiczną wokół nas z pożytkiem dla przyrody i nas samych.